

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **«ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ
ФІНАНСОВИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ»**

Виконав:
студент 4 курсу групи УО-41
спеціальності 292 –
«Міжнародні економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

 Шатілов І. М.

Керівник

к.е.н., доц. Шолом А. С.

Рецензент:

Харків – 2025

АНОТАЦІЯ

Шатілов І. М. Особливості функціонування офшорних фінансових зон у сучасній світовій економіці: кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис] / І. М. Шатілов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – 68 с.

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу функціонування офшорних фінансових зон у контексті глобалізації, цифровізації та сучасних викликів міжнародної економіки.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку джерел і додатків; містить 68 сторінок основного тексту, 20 рисунків, 8 таблиць, 3 додатки. Список джерел налічує 20 друкованих і 38 електронних публікацій.

У першому розділі розглянуто теоретико-методологічні основи функціонування офшорних зон, їхню еволюцію, правову базу та інструменти аналітики. У другому розділі досліджено практичне використання офшорних фінансових зон у податковому плануванні ТНК, географію офшорних інвестицій, ризики та перспективи трансформації податкових гаваней.

Ключові слова: офшорна фінансова зона, податкове планування, міжнародна економіка, індекс СТНІ, фінансова секретність, BEPS, офшоризація.

ABSTRACT

Shatilov I. M. Features of Offshore Financial Zones Functioning in the Modern Global Economy: Bachelor's Qualification Thesis [Manuscript] / I. M. Shatilov. – Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. – 68 p.

The bachelor's thesis explores the functioning of offshore financial zones within the context of globalization, digitalization, and contemporary challenges in the global economy.

The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, references, and appendices; includes 68 pages of main text, 20 figures, 8 tables, and 3 appendices. The reference list comprises 20 print and 38 electronic sources.

The first chapter covers the theoretical and methodological foundations of offshore zones, including their evolution, legal framework, and assessment tools. The second chapter analyzes the use of offshore zones in corporate tax planning, with case studies, geographic patterns of offshore investment, related risks, and transformation trends of tax havens.

Keywords: offshore financial zone, tax planning, international economy, CTHI index, financial secrecy, BEPS, offshorization.

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Анна ЗАЙЦЕВА
 підпис ініціали, прізвище

“ _____ ” _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
 НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Шатілову Іллі Максимовичу

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Особливості функціонування офшорних фінансових зон у сучасній світовій економіці»

керівник роботи: к.е.н., доц. Шолом Аліна Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “05” лютого 2025 року №4001-5/313

2. Строк подання студентом роботи 28.05.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

описати історичні та економічні передумови формування офшорних фінансових зон, а також виявити їх специфічні ознаки; визначити міжнародно-правові засади регулювання офшорної діяльності; окреслити методологічні підходи до дослідження функціонування офшорних зон у світовій економіці; розглянути особливості використання офшорних фінансових зон у податковому та фінансовому плануванні міжнародних компаній; розкрити наслідки функціонування офшорних фінансових зон в умовах глобалізації; виявити глобальні тенденції розвитку та трансформації офшорних фінансових зон.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження функціонування офшорних фінансових зон
2.	Розділ 2. Функціонування офшорних фінансових зон у сучасній світовій економіці

5. Дата видачі завдання 01.12.2024

Студент И. Шат **Шатілов І. М.**
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи Шолом А.С **Шолом А.С**
 (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження функціонування офшорних фінансових зон	9
1.1. Історичні та економічні передумови формування офшорних фінансових зон, їхні специфічні ознаки.....	9
1.2. Міжнародно-правові засади регулювання офшорної діяльності.....	14
1.3. Методичні підходи до дослідження функціонування офшорних зон у світовій економіці.....	22
Висновки до першого розділу	26
Розділ 2. Функціонування офшорних фінансових зон у сучасній світовій економіці	29
2.1. Особливості використання офшорних фінансових зон у податковому та фінансовому плануванні міжнародних компаній.....	29
2.2. Наслідки функціонування офшорних фінансових зон в умовах глобалізації.....	37
2.3. Глобальні тенденції розвитку та трансформації офшорних фінансових зон	47
Висновки до другого розділу	58
Висновки	61
Список використаних джерел	64
Додатки	70

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Офшорні фінансові зони існують вже тривалий час, а їхнє широке застосування розпочалося з 1930-х років. Сьогодні їх функціонування є однією з найактуальніших проблем економічної та податкової політики глобальної економіки, оскільки суб'єкти господарювання отримують можливість обирати вигідні юрисдикції для збереження своїх активів та оптимізації податкового навантаження. Уряди різних країн стикаються з труднощами щодо нарахування та стягнення податків із громадян і компаній в умовах міжнародної економічної інтеграції. З одного боку, країни з економіками, що розвиваються, змушені підвищувати податкові ставки з метою стимулювання економічного зростання. Однак це призводить до ризику виведення капіталу в офшорні фінансові зони. З іншого боку, уряди намагаються знижувати податковий тягар, щоб зберегти конкурентні переваги та залучити міжнародні компанії.

Цифровізація економічних процесів значно послабила зв'язок між юрисдикцією реєстрації компанії та рухом фінансових потоків, що створило нові виклики для податкового регулювання. Дослідження специфіки функціонування офшорних фінансових зон допомагає закласти основу для формування привабливого інвестиційного клімату в країні, що позитивно впливає на її конкурентоспроможність та міжнародний імідж.

Таким чином, актуальність дослідження офшорних фінансових зон обумовлена тим, що для одних учасників світової економіки вони створюють ризики втрати податкових надходжень, тоді як для інших – сприяють економічному розвитку завдяки податковій оптимізації. Межа між законними податковими стратегіями та ухиленням від оподаткування залишається нечіткою, тому що міжнародне податкове право не охоплює всі можливі способи використання податкових пільг.

Ступінь вивчення проблеми. Аналіз функціонування офшорних фінансових зон у глобальній економіці набуває дедалі більшої актуальності. Значний внесок у дослідження цього питання зробили вчені різних країн. Зокрема, серед українських дослідників варто виділити Кобзар Т. С. [9], Колдова Є. О. [10], Сердака С. Е. [16], Товкун І. М. [17], які вивчали вплив офшорних зон на економічну діяльність України. Такі зарубіжні автори, як А. Ахмед [19], К. Джонс [19], Я. Темурі [19], В. Огле [42], аналізують взаємозв'язок між використанням офшорних фінансових зон та прямими іноземними інвестиціями, а також економічні наслідки таких взаємодій. А. Голіков. і О. Довгаль [18] досліджували офшоринг у контексті змін глобальної економіки та антиофшорну політику.

Значна частина теоретичних аспектів обговорювалася міжнародними організаціями, такими як МВФ, ОЕСР, Мережа Податкового Правосуддя (Tax Justice Network). Проте частина досліджень вже дещо застаріла і потребує актуалізації у світлі сучасних викликів та тенденцій. Наразі році увага дослідників дедалі більше зосереджується на новітніх аналітичних методах, що дозволяють оцінити економічні наслідки офшоризації та її вплив на міжнародні фінансові потоки.

Метою дослідження є з'ясування особливостей функціонування офшорних фінансових зон та оцінка їх впливу на податкову політику, глобальні фінансові потоки й економічну безпеку в умовах сучасної світової економіки. Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання**:

- описати історичні та економічні передумови формування офшорних фінансових зон, а також виявити їх специфічні ознаки;
- визначити міжнародно-правові засади регулювання офшорної діяльності;
- окреслити методологічні підходи до дослідження функціонування офшорних зон у світовій економіці;

- розглянути особливості використання офшорних фінансових зон у податковому та фінансовому плануванні міжнародних компаній;
- розкрити наслідки функціонування офшорних фінансових зон в умовах глобалізації;
- виявити глобальні тенденції розвитку та трансформації офшорних фінансових зон.

Об’єктом дослідження є функціонування офшорних фінансових зон у світовій економічній системі, а **предметом дослідження** – економічні та правові особливості офшорних фінансових зон, механізми їх впливу на міжнародні фінансові потоки, податкову політику та економічну безпеку в умовах глобалізації.

Використані методи дослідження. У рамках роботи використано комплекс загальнонаукових та спеціалізованих методів: історичний та порівняльний аналіз, метод абстрагування та систематизації, економіко-математичне моделювання. Також застосовано графічні методи візуалізації даних та описово-аналітичний підхід до обробки статистичної інформації для оцінки наслідків функціонування офшорних фінансових зон.

Апробація результатів дослідження. За темою дослідження були опубліковані тези [18], зміст яких був викладений XX всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми світового господарства та міжнародних економічних відносин» 28 лютого 2025 року, м. Харків.

Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків; складеться з 68 сторінок тексту, 8 таблиць, 20 рисунків, 3 додатків. Список джерел містить 20 найменувань літератури, 38 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЗОН

1.1. Історичні та економічні передумови формування офшорних фінансових зон, їхні специфічні ознаки

Офшорні фінансові зони, хоча й асоціюються із сучасністю, мають глибоке історичне коріння. Перший приклад використання схожих механізмів можна знайти ще у Стародавньому Римі, приблизно в II столітті до н.е. Тоді, замість ведення торгівлі через острів Родос, де стягувався 2% податок, купці перенаправляли свої товари в порт Делос, де податкові збори були нульовими [40]. На той час терміни «податкова гавань» або «офшорна фінансова зона» ще не існували, проте такий підхід вже можна розглядати як ранню стратегію уникнення оподаткування.

Формування поняття «офшорна зона» у його сучасному значенні відбулося лише у XX столітті. У публіцистичних матеріалах вперше згадувалася компанія, яка зуміла перемістити свою діяльність на іншу територію, щоб уникнути податкового контролю з боку США. Це дало початок офшорним практикам у сучасному розумінні.

Коли місто Марсель здобуло статус незалежної республіки з вільним портом, це приваблювало судна та товари з усього Середземноморського регіону. Так тривало до 1481 року, коли Марсель був приєднаний до Франції, і статус порту змінився. Однак навіть після цього місто зберігало окремі привілеї до 1817 року.

У XV столітті торгівля через офшорні зони набула ширшого застосування. Торговці здійснювали операції з Фландрією, уникаючи Англії через менш обтяжливе оподаткування та відсутність регуляторних обмежень. Такі практики,

що нагадують сучасні офшорні схеми, спостерігалися в різних частинах світу [40].

У 1713 році Швейцарія офіційно закріпила на законодавчому рівні принцип банківської таємниці, забезпечивши анонімність бенефіціарів та конфіденційність фінансових операцій. Це заклало фундамент для репутації Швейцарії як міжнародного фінансового центру. Після завершення Першої світової війни багато європейських країн різко підвищили податки з метою відновлення економік, що призвело до зростання популярності швейцарських банків як місця збереження капіталу без ризику високого оподаткування [35].

З 1970-х років світова економіка зіткнулася з посиленням податкових режимів, модернізацією прибуткового податку та впровадженням ПДВ. Глобалізація та інтернаціоналізація торгівлі сприяли розвитку міжнародної економіки, а країни почали створювати офшорні зони для залучення іноземних інвестицій. Такі зони стали осередками для компаній, що прагнули мінімізувати податкові витрати через міжнародне розміщення активів [35].

Проте офшорні зони стали привабливими не лише для легального бізнесу, але й для тих, хто прагне приховати нелегальні доходи або уникнути оподаткування. Це викликало негативну реакцію міжнародної спільноти, що спричинило поступове посилення регулювання та вимог до прозорості офшорних центрів [40].

Офшорні зони виникають насамперед через нерівномірність податкового навантаження між країнами. Якщо б усі юрисдикції запровадили однаковий рівень оподаткування, використання офшорів втратило б сенс з економічної точки зору.. Якщо б усі юрисдикції встановили однаковий податковий тягар, переміщення капіталу втратило б сенс, оскільки економічної вигоди від таких операцій не було б [35].

Не існує єдиного визначення офшорних зон, оскільки критерії їх класифікації різняться залежно від національних та міжнародних підходів.

Найчастіше це території з низькими податковими ставками або відсутністю податків для іноземних компаній. Такі зони також забезпечують високий рівень конфіденційності щодо фінансових транзакцій, що іноді робить їх «секретними юрисдикціями» [47].

Податкові гавані та офшорні фінансові зони часто взаємопов'язані, але не є тотожними поняттями. Деякі юрисдикції поєднують функції обох типів зон, але більшість все ж таки орієнтована або на мінімізацію оподаткування, або на надання фінансових послуг. У таблиці 1.1 наведено основні критерії для розмежування цих понять.

Таблиця 1.1

Розмежування понять «Офшорна фінансова зона» і «Податкова гавань»

Ознака	Податкові гавані	Офшорні фінансові зони
1. Конфіденційність банківських операцій	Гарантується на високому рівні	Є ключовою складовою діяльності
2. Податкове навантаження	Переважно низьке або нульове	Як правило, податки відсутні
3. Вимоги до відкритості та звітності	Обмежений рівень прозорості	Низька відкритість, особливо для зовнішніх перевірок
4. Орієнтованість на іноземний капітал	Доступ може надаватись як резидентам, так і нерезидентам	Платформи створено виключно для нерезидентів
5. Нормативний контроль за фінансовими потоками	Врегульований, але з перевагами для інвесторів	Мінімальне регулювання фінансових транзакцій
6. Специфіка оподаткування доходів	Можливе часткове оподаткування окремих доходів	Переважно звільнення від усіх типів доходів
7. Наявність спеціального правового режиму	Може бути відсутнім	Запроваджено особливе законодавство для стимулювання бізнесу
8. Репутація в міжнародному середовищі	Суперечлива, але часто терпима	Часто піддається критиці та включається до чорних списків
9. Процедура створення компаній	Відносно проста	Дуже швидка та спрощена, з мінімальними бар'єрами
10. Податкове планування	Дозволяє легальне зниження податкових зобов'язань	Сприяє агресивному податковому структуруванню
11. Можливості дистанційного управління бізнесом	Доступні, але з певними умовами	Широко застосовуються для всіх суб'єктів

Джерело: складено автором на основі матеріалів [4; 37]

Офшорні фінансові зони та податкові гавані часто є предметом дискусій, адже їхні характеристики частково перетинаються, але мають і певні відмінності. Обидва ці поняття стосуються територій або країн, що проводять політику залучення іноземного капіталу через вигідні податкові умови. Їхні спільні риси включають знижені ставки податку або повну відсутність оподаткування, низький рівень прозорості та недостатній обмін інформацією з іншими юрисдикціями.

Податкові гавані можуть надавати податкові пільги не для всіх видів доходів. Наприклад, у Люксембурзі спеціальний податковий режим стосується банківських установ, у Швейцарії та Ліхтенштейні – холдингових і торговельних компаній, а на Багамах діє повне звільнення від податку на прибуток. Таким чином, деякі податкові притулки спеціалізуються на певних категоріях бізнесу, що відрізняє їх від універсальних офшорних зон.

На відміну від податкових гаваней, офшорні фінансові зони здебільшого орієнтовані на надання фінансових послуг винятково для нерезидентів. Це сприяє створенню правового середовища, яке відповідає потребам міжнародного бізнесу. Країни, що прагнуть залучити капітал, створюють умови, за яких певні сектори економіки перетворюються на притулки для іноземного капіталу [4].

У рамках цього дослідження під поняттям «податкова гавань» розуміється юрисдикція, куди іноземні особи та компанії спрямовують свої фінансові потоки з метою мінімізації податкових зобов'язань. Такі дії часто супроводжуються забезпеченням конфіденційності та збереженням банківської таємниці. Іноді такі схеми є законними, але в певних випадках їх можна розглядати як ухилення від оподаткування. У сучасному економічному контексті поняття податкових гаваней та офшорних фінансових зон можуть співпадати або відрізнитися залежно від конкретних обставин.

Негативні наслідки функціонування офшорних фінансових зон у світовій економіці часто превалюють над позитивними ефектами. Основними

економічними наслідками є зменшення надходжень до державних бюджетів та брак ресурсів для реалізації державних програм. Також можливі руйнівні процеси для національних економік, що провокують фінансову нестабільність [51].

Серед соціальних наслідків можна виокремити посилення нерівності між учасниками економічних відносин. Нерідко використання податкових гаваней створює передумови для соціальної напруги, сприяючи зростанню злочинності та зниженню довіри до державних інститутів. Це призводить до падіння правосвідомості громадян та підвищення соціальних ризиків [51].

Загрози безпеці, що виникають у зв'язку з діяльністю податкових гаваней, включають втрату прозорості у фінансових потоках, що сприяє легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню терористичних організацій. Недостатня контрольованість таких зон викликає негативні соціальні наслідки, що загрожують як національній, так і міжнародній безпеці [51].

Попри негативні аспекти, функціонування офшорних фінансових зон може мати і позитивні наслідки. Для економік з обмеженими ресурсами наявність офшорних зон сприяє створенню нових робочих місць, що зменшує рівень безробіття. Розвинений фінансовий сектор сприяє підтримці стабільної валютної політики та забезпечує державі додаткові доходи від зборів або ліцензій, навіть за мінімального податкового навантаження [48].

Таким чином, офшорна фінансова зона – це територія або юрисдикція, що забезпечує вигідні податкові умови та високий рівень конфіденційності для нерезидентів. Офшорна фінансова зона, у свою чергу, частіше орієнтована на надання послуг нерезидентам та забезпечення фінансових транзакцій без значного податкового тиску. Попри схожість, різниця між цими поняттями полягає у специфіці податкових пільг, які можуть охоплювати або лише іноземні доходи, або поширюватися й на деякі внутрішні доходи.

1.2. Міжнародно-правові засади регулювання офшорної діяльності

У боротьбі з негативними наслідками використання офшорних фінансових зон та податкових гаваней міжнародне співтовариство активно розробляє та впроваджує різні механізми. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), уряди країн та інші міжнародні інституції постійно працюють над покращенням податкової політики, а також заходами для боротьби з нелегальними фінансовими операціями, що підривають економічну безпеку держав [35].

Такі дії є відповіддю на зростаючі виклики, пов'язані зі зменшенням податкових надходжень через діяльність офшорних зон та проблеми легалізації доходів злочинного походження. Особливої уваги потребує питання протидії відмиванню коштів, яке сприяє функціонуванню організованих злочинних груп, що використовують фінансові лазівки для легалізації капіталу.

Питання створення міжнародно-правового податкового режиму залишається складним через відсутність єдиного підходу. На сьогодні не існує спеціалізованої «світової податкової організації» або багатостороннього договору, який би чітко регулював оподаткування транскордонних операцій. Це ускладнює боротьбу з негативними явищами у податковій сфері.

ОЕСР стала однією з перших організацій, що ініціювала боротьбу з непрозорими юрисдикціями. Вона сформувала критерії, за якими визначаються ненадійні зони, що не забезпечують належний контроль над фінансовими операціями. Такі юрисдикції включено до переліків країн з підвищеним ризиком, що неофіційно отримали назву «чорні списки». Паралельно існують так звані «сірі списки», що підтримуються Робочою групою для фінансових дій з відмивання грошей (ФАТФ) [41].

Європейський Союз також активно бореться з офшорними зонами. У 2017 році був опублікований перший чорний та сірий списки країн, що не співпрацюють з ЄС у сфері оподаткування. Ці списки створюються на основі оцінок експертів, які перевіряють юрисдикції за трьома основними критеріями: прозорість, справедливе оподаткування та дотримання плану BEPS. Зазначені документи постійно оновлюються у зв'язку з динамічністю змін у глобальній економіці [5].

План дій BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) був розроблений з метою усунення лазівок у міжнародному податковому законодавстві, що використовуються транснаціональними корпораціями для зменшення податкового тиску. Програма була ініційована країнами G20, але поступово до неї приєдналися й інші учасники ОЕСР, загалом понад 135 країн і юрисдикцій. Метою плану є створення умов для запобігання маніпуляціям з податковими зобов'язаннями шляхом узгодження національних і міжнародних податкових норм [39]. План, затверджений у 2013 році, включає 15 конкретних заходів, які дозволяють урядам посилити контроль над діяльністю транснаціональних компаній. Основна мета – забезпечити адекватне оподаткування доходів, що генеруються у різних країнах, та унеможливити уникнення податків через використання складних корпоративних структур. Це стало значним кроком у напрямку зміцнення міжнародного податкового співробітництва. На сьогодні більше 140 країн та юрисдикцій взяли зобов'язання впроваджувати мінімальні стандарти, визначені цим планом. У таблиці 1.2 наведено основні напрями реалізації заходів.

На засіданні ОЕСР з питань реалізації плану дій BEPS, яке проходило з 27 по 29 січня 2021 року у форматі онлайн через пандемію COVID-19, було підбито підсумки впровадження ключових заходів. З моменту запуску у 2016 році понад 285 податкових систем було переглянуто для забезпечення відповідності

встановленим критеріям. Як свідчать результати доповіді, майже всі шкідливі податкові режими були або кардинально змінені, або повністю ліквідовані.

Таблиця 1.2

Ключові етапи реалізації Плану дій з протидії BEPS (розмиванню податкової бази та переміщенню прибутків)

№	Напрямок реформи	Зміст
1	Вплив цифровізації	Аналіз викликів, пов'язаних із цифровою економікою та її оподаткуванням
2	Гібридні структури	Усунення схем, що дозволяють використовувати розбіжності у національних податкових законодавствах
3	Контрольовані іноземні компанії (CFC)	Впровадження ефективних правил щодо оподаткування доходів, перенесених у низькоподатковій юрисдикції
4	Мінімізація податкової бази	Протидія надмірному вирахуванню витрат та штучному переміщенню прибутків
5	Небажані податкові режими	Посилення прозорості та боротьба з практиками шкідливого податкового планування
6	Зловживання податковими угодами	Виявлення та запобігання зловживанням положеннями двосторонніх конвенцій
7	Фіктивні представництва	Усунення практик, що дозволяють уникати визнання постійного представництва
8	Трансфертне ціноутворення – нематеріальні активи	Визначення правил оцінки вартості інтелектуальної власності
9	ТЦУ: ризики та капітал	Створення правил розподілу прибутку відповідно до прийнятих ризиків і вкладеного капіталу
10	ТЦУ для ризикованих угод	Запобігання маніпуляціям у високоризикових транзакціях між пов'язаними компаніями
11	Аналітика та статистика	Формування єдиної методології збору даних для оцінки ефективності заходів BEPS
12	Розкриття планування	Обов'язкове повідомлення про агресивні схеми податкового структурування
13	Звітність по країнах (CbC Reporting)	Запровадження мінімального стандарту звітності за місцями ведення діяльності
14	Вирішення спорів	Оптимізація механізмів податкових спорів між юрисдикціями
15	Мультинаціональна конвенція	Уніфікація зобов'язань держав шляхом підписання багатосторонньої угоди

Джерело: складено автором за [21]

Багатостороння конвенція із застосування заходів для уникнення розмивання податкової бази та переміщення прибутку (MLI), розроблена

інклюзивною структурою ОЕСР для боротьби з основними викликами BEPS, охоплює на сьогодні 95 юрисдикцій. Вже 61 юрисдикція ратифікувала конвенцію, що впливає на понад 1700 міжнародних податкових угод. Це суттєво зміцнило правову базу боротьби з ухиленням від оподаткування в глобальному масштабі.

Впровадження плану дій BEPS сприяло створенню понад 2500 двосторонніх угод про обмін інформацією між країнами. Завдяки таким домовленостям податкові адміністрації отримали доступ до глобальних даних про розподіл доходів, прибутковість компаній, сплачені податки та іншу ключову інформацію про транснаціональні корпорації. Така співпраця дозволила посилити контроль над міжнародними фінансовими потоками та виявити можливі порушення [39].

Міжнародна спільнота активно посилює заходи з протидії використанню офшорних схем, зокрема через ініціативи ОЕСР та впровадження глобальних стандартів прозорості у сфері оподаткування., спрямованих на протидію використанню офшорних фінансових зон та податкових гаваней для ухилення від оподаткування. ОЕСР разом із країнами-учасниками ініціює численні проєкти для зменшення негативних наслідків податкової конкуренції. Важливо, щоб усі країни брали участь у цих дискусіях та впровадженні заходів, оскільки тільки скоординований підхід дозволить ефективно усунути найбільш шкідливі аспекти офшорного фінансового сектору та мінімізувати негативний вплив на податкові системи.

Скоординовані дії на міжнародному рівні дозволяють зменшити ризики використання офшорних зон для ухилення від сплати податків. Як результат, зміцнюється міжнародне податкове співробітництво, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності податкових систем у глобальному масштабі. Основні напрями міжнародних ініціатив з боротьби з офшорами наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Ключові напрями міжнародної взаємодії у сфері оподаткування

Напрямок ініціативи	Форма реалізації	Відповідальні структури
Обмін податковою інформацією	Угода між багатьма країнами про автоматичний обмін даними	ОЕСР та Рада Європи
Повернення незаконно виведених активів	Міжнародні домовленості щодо повернення вкрадених державних ресурсів	Країни Африки, Карибського басейну та Тихого океану (АКТ)
Уніфікація правил формування податкової бази	Узгодження стандартів розрахунку оподатковуваного прибутку	Фіскальний комітет ОЕСР
Єдиний підхід до оподаткування ТНК	Визначення частки прибутку кожної філії в межах єдиної структури групи	ООН (департамент податкових справ)
Справедливе оподаткування та етика бізнесу	Надання податкових преференцій за дотримання стандартів прозорості	Уряди країн з розвинутою економікою
Формування глобального податкового механізму	Ідея створення міжнародної податкової інституції для узгодження політик	СОТ, ОЕСР
Спостереження та контроль	Впровадження кодексу поведінки та практичних рекомендацій	Потенційно — Світове податкове управління (СПУ)

Джерело: складено автором на основі матеріалів [49]

У контексті боротьби з податковими зловживаннями та оптимізацією функціонування офшорних фінансових зон важливо детально проаналізувати кожен з міжнародних ініціатив, а також оцінити їхню реалістичність та вже здійснені кроки.

Покращення механізмів обміну податковою інформацією передбачає створення багатосторонніх угод, що забезпечують прозорість оподаткування на міжнародному рівні. Такі угоди мають на меті запобігти використанню юрисдикцій, які не співпрацюють, та впровадити світові стандарти щодо визначення податкової бази. Одним із важливих кроків у цьому напрямку стало прийняття багатосторонньої Конвенції із взаємної адміністративної допомоги у податкових справах, розробленої ОЕСР і Радою Європи у 1988 році. Станом на

2024 рік кількість країн-учасниць Конвенції перевищила 120, що свідчить про широку міжнародну підтримку [38].

Попри прогрес у посиленні податкової прозорості, слід зазначити, що співпраця у боротьбі з економічними злочинами не призводить до повного усунення культури секретності. Вона залишається притаманною певним юрисдикціям, які зберігають режим конфіденційності, полегшуючи тим самим ухилення від сплати податків.

Пропозиція щодо міжнародної конвенції, яка сприяє поверненню незаконно виведених активів, була сформульована ще у 1999 році в рамках декларації Санто-Домінго на саміті АКТ. Проте на практиці така конвенція досі не набула чинності, що демонструє складність міжнародного узгодження з цього питання.

З метою протидії ухиленню від оподаткування було розроблено глобальні стандарти щодо визначення податкової бази, зокрема для обмеження можливостей міжнародних корпорацій маніпулювати фінансовими показниками. Такі заходи переважно застосовуються в розвинених країнах, координуються Фіскальним комітетом ОЕСР та включають набір стандартів, що дозволяють уніфікувати підходи до оподаткування прибутку. Проте їхня ефективність часто залишається обмеженою через нерівномірне впровадження у країнах, що не належать до ОЕСР.

Одним з дискусійних аспектів залишається ініціатива щодо унітарного оподаткування транснаціональних корпорацій (ТНК). ОЕСР та представники бізнесу висловлюють побоювання, що такий підхід може призвести до надмірного або навіть подвійного оподаткування, що викликає спротив з боку великих компаній.

Іншою пропозицією є створення податкових стимулів для транснаціональних компаній з метою сприяння прозорому декларуванню прибутків. Так, уряди можуть надавати податкові пільги компаніям, які демонструють відповідальну поведінку в питаннях оподаткування та інвестують

частину прибутків у рідні країни. Це дозволило б мотивувати бізнес до більш прозорого звітування та зменшення ризику ухилення.

Питання функціонування офшорних зон, особливо в аспекті міжнародних податкових наслідків, вимагає наявності інституційної бази для координації зусиль. Запропоновано створення Світової податкової адміністрації, яка б забезпечила відповідність податкових систем суспільним інтересам на глобальному рівні, а не лише захищала національні економічні інтереси. Це дало б можливість здійснювати постійний моніторинг діяльності офшорних фінансових зон та забезпечити дотримання міжнародних стандартів.

На міжнародній арені все частіше з'являються організації, що сприяють боротьбі з нелегальними фінансовими потоками. Одна з таких структур – Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів (ICIJ), який активно висвітлює питання використання податкових притулків і сприяє громадському розголосу фактів ухилення від сплати податків [41].

В українському законодавстві термін «податкова гавань» не має чіткого визначення. Проте відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 року № 143-р «Про віднесення держав до офшорних зон», яке неодноразово оновлювалося, до переліку офшорних територій входять 42 юрисдикції (додаток Б). Усі фінансові операції за участю резидентів цих зон підлягають контролю з боку українських органів влади та Національного банку України. Такі транзакції вважаються підозрілими та включають перелік операцій, наведений на рисунку 1.1 [8].

З 2017 року Україна є учасником плану дій BEPS та поступово впроваджує його принципи у національну практику. Однак санкції за співпрацю з податковими гаванями на рівні українського законодавства досі не передбачені. Як результат, нові способи ухилення від контролю через використання офшорних зон, які не включено до чорного списку, стають дедалі популярнішими серед компаній.

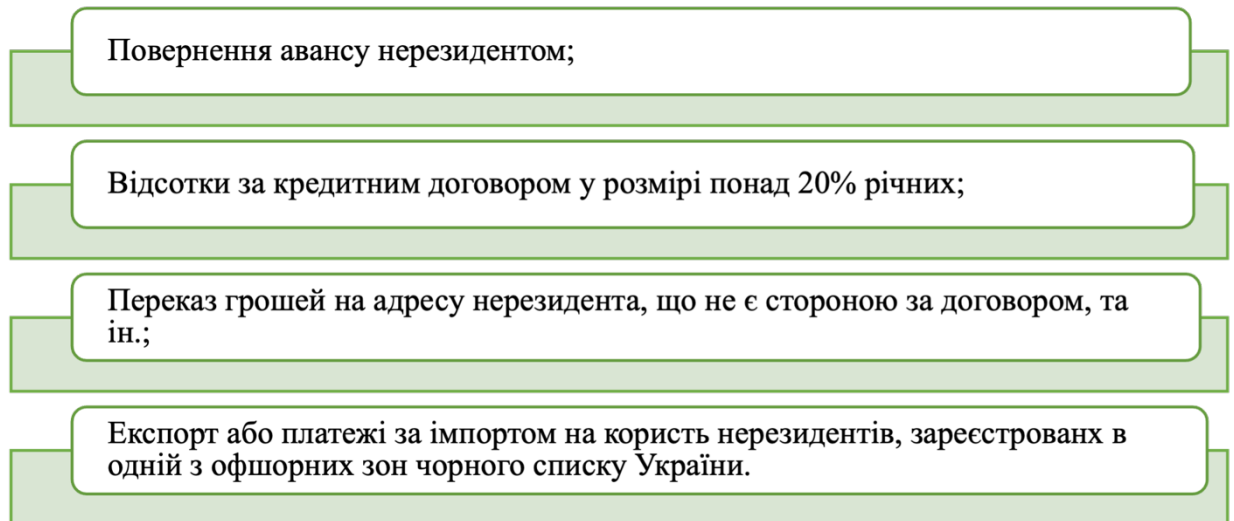

Рис. 1.1. Критерії виділення підозрілих офшорних операцій для проведення моніторингу в Україні

Джерело: складено автором на основі матеріалів [8]

Один з основних факторів, що забезпечує популярність офшорних фінансових зон, полягає у збереженні банківської таємниці. Поки ця практика не буде повністю викорінена, суттєвого прогресу у боротьбі з ухиленням від оподаткування досягти буде складно. Незважаючи на зусилля, спрямовані на забезпечення більшої прозорості у фінансових операціях, наявні заходи у податкових юрисдикціях часто залишаються неповними та недостатньо ефективними [35].

З кожним роком опір використанню податкових гаваней посилюється, зокрема через зростання міжнародного тиску. Проте повної заборони на функціонування офшорних зон як інструменту податкової оптимізації поки що не було запроваджено на глобальному рівні. Навіть попри прийняття плану BEPS та активні заходи з боку Європейського Союзу, більшість країн не роблять радикальних кроків у цьому напрямку.

Водночас реалізація плану BEPS вже показує певні результати. За останні роки було скасовано понад 130 податкових режимів, що вважалися шкідливими для міжнародної фінансової системи. Крім того, посилюється прозорість

діяльності офшорних зон у різних країнах світу. Це стало можливим завдяки поступовому впровадженню нових стандартів звітності та обміну податковою інформацією між юрисдикціями.

Отже, непрозорим схемам через використання офшорних зон залишається одним з головних викликів міжнародної податкової політики. Поки що світове співтовариство продовжує шукати збалансовані рішення, що дозволять зменшити негативний вплив офшоризації на економіки країн та забезпечити справедливість у податковій системі.

1.3. Методичні підходи до дослідження функціонування офшорних зон у світовій економіці

Офшорні фінансові зони надають компаніям та заможним фізичним особам можливість зменшити свої податкові зобов'язання. Це обмежує здатність національних урядів отримувати податкові надходження як від внутрішніх суб'єктів, так і від зарубіжних інвесторів. У світовій економіці явище офшорних зон підриває можливості країн з низьким рівнем доходу здійснювати важливі інвестиції у соціальну інфраструктуру та економічний розвиток, що безпосередньо впливає на добробут громадян та стійкість економіки.

Одним з негативних наслідків функціонування юрисдикцій із пільговими податковими режимами часто супроводжується посиленням тіньових схем і незаконного обігу коштів. Проте через високий рівень конфіденційності неможливо точно визначити фінансові втрати, які несуть країни через діяльність таких зон.

У сучасних умовах масштаби діяльності офшорних зон продовжують зростати. Після низки фінансових скандалів були виявлені значні обсяги уникнення податкових зобов'язань, яке привело до детального аналізу

податкових притулків. Найбільш резонансні випадки, що відкрили доступ до реальної інформації, включають:

- Люксембурзький витік даних (2013–2015 роки), коли файли міжнародної аудиторської компанії PricewaterhouseCoopers стали публічно доступними через журналістське розслідування [22].
- Панамські документи – масовий витік інформації про діяльність юридичної фірми Mossack Fonseca, оприлюднений у 2016 році, який викрив конфіденційні дані компаній, зареєстрованих у податкових юрисдикціях [22].
- Райські документи – витік даних про одну з найбільших юридичних офшорних компаній та трастових фірм, що розкрив інформацію з 19 реєстрів у секретних юрисдикціях [44].

Найбільшим та найгучнішим з витоків стали Панамські документи. Цей витік охоплював понад 11 мільйонів конфіденційних документів, які німецька газета «Зюддойче цайтунг» отримала електронною поштою. Для аналізу отриманих матеріалів було залучено Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів (ICIJ). Mossack Fonseca, згідно з розслідуванням, була четвертим за величиною постачальником офшорних послуг у світі, маючи понад 30 офісів у різних країнах, включаючи Британські Віргінські острови, Швейцарію, Китай та Панаму [20].

Попри виявлені факти, оприлюднені дані все ж відображають лише частину реального масштабу використання офшорних юрисдикцій для податкової оптимізації. Виявлені документи свідчать про недостатню прозорість та складність встановлення реальних втрат для національних економік.

З метою визначення юрисдикцій, що сприяють ухиленню від оподаткування, Мережа податкового правосуддя (TJN) створила два рейтинги – Індекс податкового притулку (СТНІ) та Індекс фінансової секретності (FSI). Застосування індексу СТНІ дозволяє надати об'єктивну оцінку податкової

системи кожної юрисдикції та скласти чітке уявлення про вплив зловживань офшорними зонами на глобальному рівні [24].

Індекс податкового притулку ранжує офшорні зони залежно від того, наскільки вони сприяють ухиленню від податків міжнародними корпораціями. Він складається з двох компонентів: якісного, що базується на аналізі законодавчих норм та адміністративної практики, та коефіцієнта глобального масштабу, який визначає значення юрисдикції для міжнародних прямих інвестицій.

$$CTHI_i = HS_i^3 * GSW_i^{\frac{1}{3}}, \quad (1.1) [26]$$

де,

HS_i – показник шкідливості податкового режиму (Haven Score), що відображає ступінь сприяння юрисдикції уникненню податків;

$GSW_i^{\frac{1}{3}}$ – показник міжнародного значення конкретної юрисдикції на світовому фінансовому ринку (Global Scale Weight), що вимірює вплив юрисдикції на світовий ринок офшорних фінансових послуг;

$CTHI_i$ – індекс податкового притулку для юрисдикції i ;

Чим вищі значення показника шкідливості податкового режиму та глобального масштабу, тим вище загальний індекс СТНІ, що свідчить про високий ризик використання юрисдикції для ухилення від оподаткування. Індекс є одним з ключових інструментів для виявлення податкових зон з потенційно шкідливими режимами.

Індекс фінансової секретності є важливим показником для визначення рівня конфіденційності, що пропонують офшорні фінансові зони. Він дозволяє оцінити ступінь таємності фінансових операцій і масштаб діяльності юрисдикції на світовій арені. Використання індексу допомагає виявити основні ризики, пов'язані з незаконними фінансовими потоками та ухиленням від сплати

податків. Цей індекс є нейтральним інструментом, що дозволяє аналізувати глобальні потоки капіталу та визначати рівень податкової прозорості юрисдикцій [33].

Формула для обчислення індексу фінансової секретності виглядає так:

$$FSI_i = SC_i^3 * GSW_i^{\frac{1}{3}}, \quad (1.2) [30]$$

де, FSI_i – Індекс фінансової секретності для юрисдикції i ;

SC_i – показник секретності юрисдикції i (Secrecy Score);

$GSW_i^{\frac{1}{3}}$ – показник міжнародного значення конкретної юрисдикції на світовому фінансовому ринку (Global Scale Weight).

Дослідження А. Ахмеда, К. Джонса та Я. Темурі вказують на тісний зв'язок між використанням офшорних зон та потоками прямих іноземних інвестицій (ПІІ), особливо в країнах з низьким рівнем економічного розвитку та значними обсягами відтоку капіталу [19]. На думку А. Голікова та О. Довгаль, офшорні фінансові зони виступають не лише як механізм податкової оптимізації, але й як інструмент зменшення витрат на виробництво шляхом аутсорсингу та розміщення окремих етапів виробничого циклу в сприятливій юрисдикції [18]. С. Ю. Глазьев вважає, що офшорні фінансові зони є частиною стратегії економічної експансії розвинених держав, які створюють такі механізми для зміцнення свого впливу на міжнародному ринку [15].

У процесі дослідження було використано математичні та статистичні підходи, зокрема регресійний аналіз та кластеризацію, які дозволили оцінити взаємозв'язки між офшорними потоками та фінансовими показниками. аналізу, зокрема регресійний тренд-аналіз, що дозволяє дослідити динаміку обсягів коштів у офшорних зонах та пов'язаних потоків ПІІ. Поліноміальна регресія використовується для моделювання взаємозв'язку між змінними з мінімальною похибкою, що дозволяє врахувати коливання у великих наборах даних. Рівняння поліноміальної регресії має вигляд:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 X_i^2 + \dots + \beta_n X_i^n + \epsilon_i, \quad (1.3) [43]$$

де Y_i – залежна змінна в період часу i ;

$\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_n$ – параметри моделі,

X_i – незалежна змінна в період часу i ;

ϵ_i – випадкова похибка в період часу i .

Для оцінки точності моделі обчислюється коефіцієнт детермінації (R^2). Значення вище 0,8 вказує на високий ступінь відповідності моделі реальним даним, тоді як значення від 0,5 до 0,8 свідчить про допустимий рівень кореляції.

Кластерний аналіз застосовується для класифікації податкових гаваней на основі економічних і соціальних показників. Цей метод дозволяє структурувати дані шляхом групування юрисдикцій у кластери на основі схожих характеристик. Відстань між кластерами розраховується методом повного зв'язку з використанням евклідової метрики:

$$d(X_i X_j) = \left[\sum_{k=1}^p (x_{ki} - x_{kj})^2 \right]^{\frac{1}{2}}, \quad (1.3) [3, \text{с. } 72]$$

де

k – кількість спостережень X_i ;

X_j – матриці спостережень.

Отже, використання різних кількісних та якісних методів аналізу дозволяє всебічно дослідити масштаби функціонування офшорних фінансових зон, оцінити їхній вплив на глобальну економіку та сформулювати рекомендації щодо удосконалення регулювання.

Висновки до першого розділу

За результатами дослідження функціонування офшорних фінансових зон в умовах глобалізаційних процесів можна зробити такі висновки:

1. Історичні приклади використання офшорних механізмів свідчать про їхнє глибоке коріння, яке простежується ще з античних часів. Перші спроби

уникнення оподаткування можна побачити у торгових практиках Стародавнього Риму, коли купці використовували порти з меншим податковим навантаженням для зменшення витрат. Такі практики також мали місце в середньовічній Європі, де торговці уникали високих митних зборів шляхом перенаправлення своїх товарів через регіони з більш сприятливими умовами. Цей феномен демонструє, що основним стимулом до створення офшорних зон завжди був економічний інтерес, спрямований на мінімізацію фінансових втрат через податкові зобов'язання.

2. Сучасні офшорні фінансові зони сформувалися під впливом глобалізації та посилення податкових режимів у ХХ столітті. Зростання міжнародної торгівлі та інтенсифікація фінансових потоків призвели до того, що компанії почали шукати юрисдикції з мінімальним податковим навантаженням для зниження витрат. Такі юрисдикції надавали привабливі умови для нерезидентів: відсутність податків на прибуток, високий рівень банківської таємниці та спрощене регулювання. В результаті офшорні зони перетворилися на фінансові центри для міжнародного бізнесу, що сприяло зростанню обсягів капіталу в глобальній економіці, але водночас створило нові виклики для податкової політики національних держав.

3. Міжнародна спільнота активно реагує на негативні наслідки функціонування офшорних зон шляхом створення правових інструментів, спрямованих на боротьбу з непрозорістю фінансових потоків. Одним з найбільш системних підходів є впровадження плану BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) під егідою ОЕСР, що дозволяє мінімізувати податкові втрати країн шляхом усунення лазівок у міжнародному податковому законодавстві. Цей план спрямований на забезпечення оподаткування доходів у тих юрисдикціях, де вони фактично генеруються. Завдяки впровадженню стандартів прозорості та вимог до звітності, міжнародна спільнота поступово зменшує можливості для уникнення оподаткування через офшорні схеми.

4. Попри активні зусилля міжнародних організацій, таких як ОЕСР та Європейський Союз, існують значні виклики у реалізації глобальних ініціатив проти офшорних зон. Насамперед, відсутність єдиного міжнародного податкового органу та неоднорідність підходів різних країн ускладнюють забезпечення прозорості у фінансовій сфері. Деякі юрисдикції продовжують підтримувати режим банківської таємниці, що сприяє ухиленню від оподаткування та легалізації нелегальних доходів. Крім того, національні інтереси часто суперечать глобальним податковим реформам, що гальмує процес створення ефективної системи міжнародного податкового регулювання.

5. Економіко-математичні методи, зокрема регресійний аналіз та кластерний аналіз, дозволяють дослідити вплив офшорних зон на глобальну економіку, оцінити масштаби переміщення капіталу та встановити закономірності у використанні таких юрисдикцій міжнародними компаніями. Регресійний аналіз дозволяє виявити фактори, що впливають на привабливість офшорних зон для бізнесу, наприклад, податкові ставки, рівень конфіденційності та правове середовище. Кластерний аналіз дає змогу структурувати офшорні юрисдикції за рівнем фінансової секретності, податкового навантаження та обсягами іноземних інвестицій. Застосування таких методів підвищує точність оцінки ризиків, пов'язаних з використанням офшорних схем.

6. Застосування міжнародних індексів, таких як Індекс податкового притулку (СТНІ) та Індекс фінансової секретності (FSI), сприяє оцінці ризиків та потенційного впливу офшорних зон на економіки різних країн. СТНІ відображає спроможність юрисдикції сприяти ухиленню від податків, тоді як FSI дозволяє оцінити рівень секретності та обсяги фінансових операцій. Завдяки використанню таких інструментів міжнародні організації та уряди отримують можливість більш точно визначати юрисдикції з високим рівнем податкових загроз та приймати обґрунтовані рішення щодо посилення регулювання.

РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1. Особливості використання офшорних фінансових зон у податковому та фінансовому плануванні міжнародних компаній

Використання офшорних фінансових зон має різні цілі, серед яких найпоширенішою є уникнення надмірного оподаткування або легалізація капіталів, отриманих незаконним шляхом. Проте в окремих випадках переведення активів до офшорних зон не пов'язане з ухиленням від сплати податків. Наприклад, у таких країнах, як Швейцарія або Ліхтенштейн, податкові ставки не є нульовими, але ці юрисдикції залишаються привабливими через надійне законодавство, економічну стабільність та відсутність надмірного регулювання [56]. Однак, у більшості випадків використання офшорних фінансових зон домінує саме з метою ухилення від податків.

Такі ТНК, як Apple, Johnson & Johnson, Microsoft, акумулюють трильйонні активи в офшорних фінансових зонах. За даними Credit Suisse, 30 найбільших компаній, що входять до індексу S&P 500, накопичили близько 900 мільярдів доларів готівки в таких зонах. Серед них Apple утримує понад 250 мільярдів доларів на рахунках дочірніх компаній за кордоном (рис. 2.1). Такі компанії створюють іноземні підрозділи з метою мінімізації податкового навантаження в США [36].

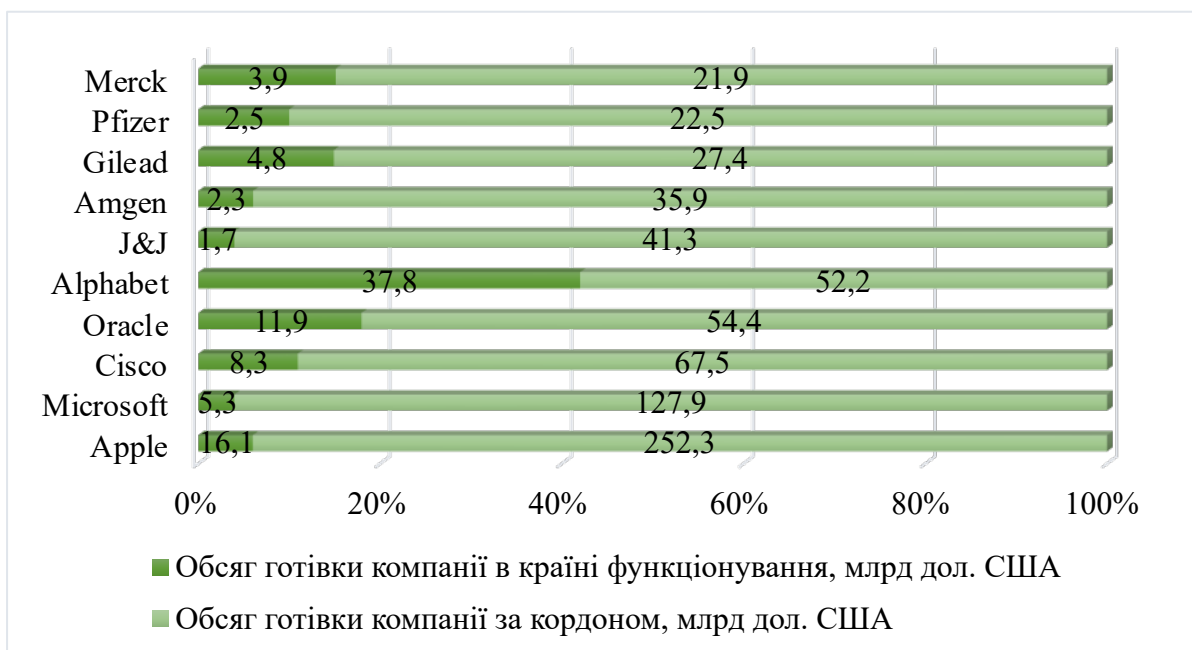

Рис. 2.1. Обсяги готівкових коштів компаній США у офшорних фінансових зонах у 2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [36]

Однією з популярних схем оптимізації податків серед транснаціональних компаній є «Подвійний ірландський з голландським бутербродом». Суть цієї схеми полягає в тому, що корпорація створює дві ірландські компанії та одну голландську, що дозволяє значно знизити податкові зобов'язання (рис. 2.2).

Основна ідея схеми полягає в тому, що перша ірландська компанія (С) створює філіал в офшорній зоні для реєстрації інтелектуальної власності та субліцензує її на іншу ірландську компанію (А) через голландську дочірню компанію (В). У результаті роялті та інші платежі проходять через Нідерланди назад до офшору, що дозволяє скористатися мінімальною податковою ставкою. Така схема найбільш популярна серед американських технологічних гігантів через специфіку податкової системи США, яка не оподатковує доходи іноземних дочірніх компаній до моменту їх репатріації.

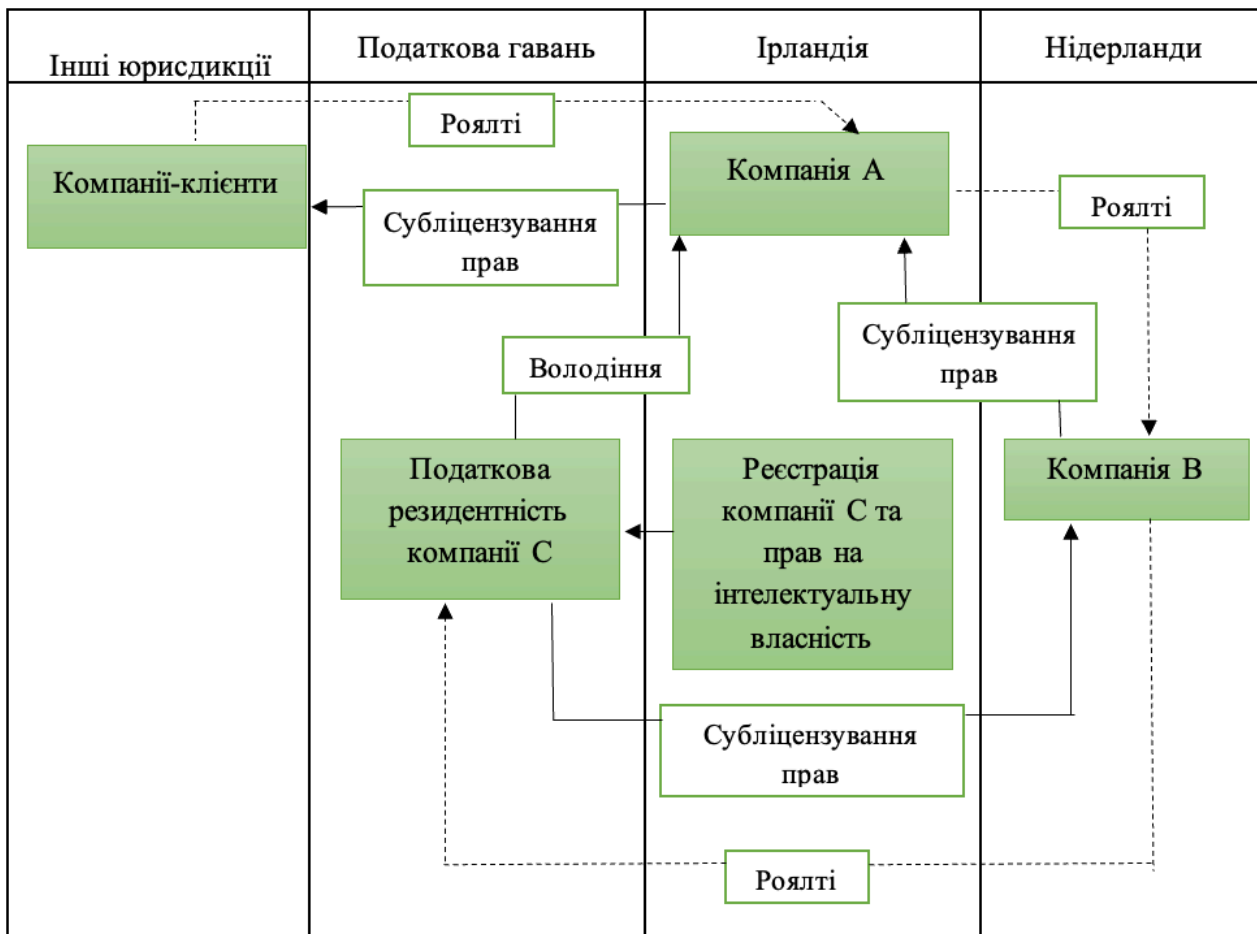

Рис. 2.2. Особливості схеми оподаткування «Подвійний ірландський з голландським бутербродом»

Джерело: складено автором на основі матеріалів [11]

Apple активно використовує схему «Подвійний ірландський», переводячи до офшорних зон понад 252 мільярди доларів прибутку. Це становить близько 10% від загального доходу компанії, який перевищує 2,6 трильйона доларів (рис. 2.3). Проведений тренд-аналіз показує, що ці значення демонструють зростаючу тенденцію з високим рівнем статистичної достовірності ($R^2 = 0,99$), що пояснюється зростанням прибутку Apple та відповідним збільшенням обсягу активів в офшорах.

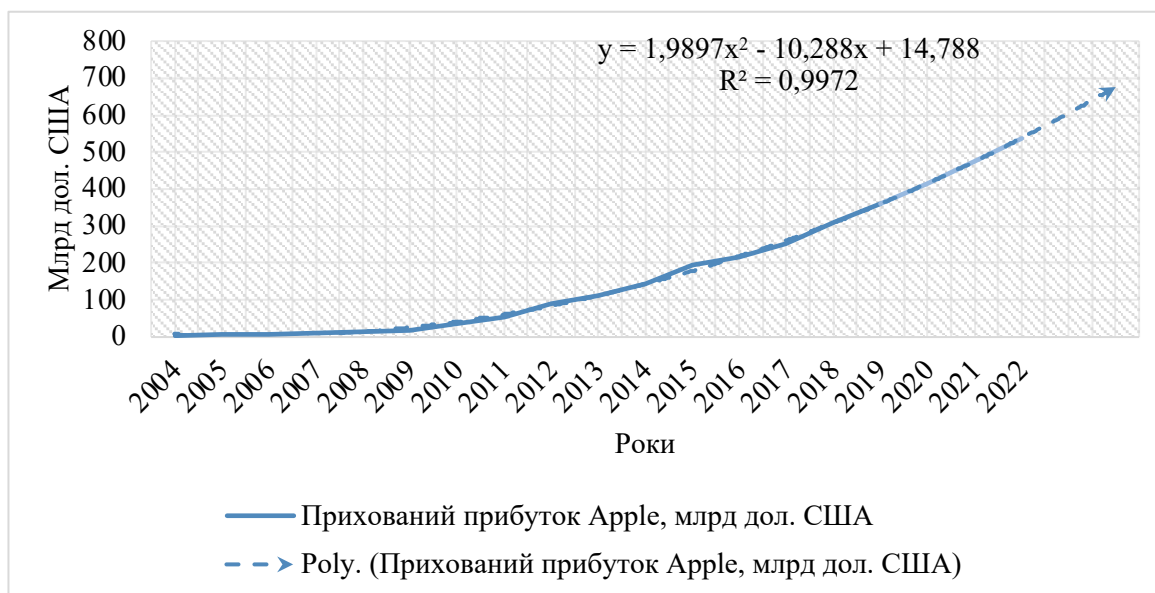

Рис. 2.3. Динаміка використання Apple «Подвійного ірландського з голландським бутерброда» у 2004-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі матеріалів [46]

Американські корпорації широко використовують офшорні зони для зниження податкового навантаження. За офіційною статистикою, корпоративні податки становлять лише 3,8% від загального обсягу федеральних податкових надходжень США, тоді як основним джерелом є прибуткові податки (41,5%) (рис. 2.4).

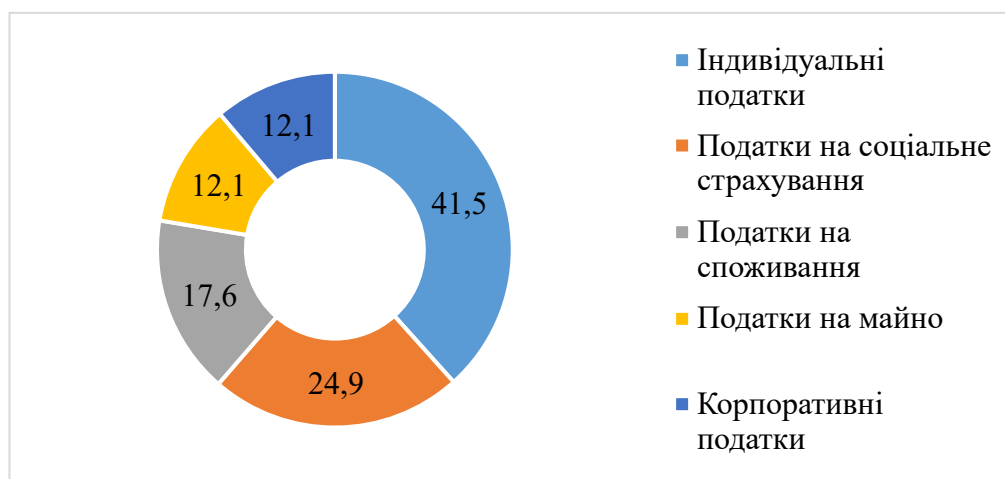

Рис. 2.4. Структура податкових надходжень федеральних бюджетів США

Джерело: складено автором на основі матеріалів [46]

Складність американської податкової системи змушує компанії звертатися до офшорних фінансових зон для зниження витрат.

Деякі юрисдикції забезпечують повне звільнення від корпоративного податку, податку на доходи фізичних осіб та ПДВ. Наприклад, Кайманові острови, Бермудські острови та Ангілья є класичними прикладами офшорних зон з нульовими ставками податку (табл. 2.1). Такі зони є привабливими для акумулювання капіталу та здійснення фінансових операцій з мінімальними витратами.

Таблиця 2.1

Податкові ставки в офшорних фінансових зонах

Офшорна фінансова зона	Корпоративний податок, %	Дохід на прибуток, %	ПДВ, %
Ангілья	0	0	0
Багамські острови	0	0	12
Кайманові острови	0	0	0
Кувейт	0	0	0
Сент-Кітс і Невіс	0	0	0
Сарк	0	0	0
ОАЕ	0	0	5
Британські Віргінські острови	0	0	0
Бахрейн	0	0	5
Бермудські острови	0	0	0

Джерело: складено автором на основі матеріалів [54]

На Британських Віргінських островах податок на прибуток сплачується лише у випадках, коли компанія зареєстрована як резидент та має працівників на території країни. На відміну від цього, на Бермудах основне джерело доходу бюджету складають митні збори, що досягають 25% від вартості ввезених товарів. У Бахреїні нульова ставка корпоративного податку не застосовується до компаній, зайнятих у нафтодобувній галузі. На Кайманових островах функціонують гербовий збір, митний податок та щорічний платіж за ведення офшорної діяльності. Багамські острови отримують прибуток переважно від реєстраційних зборів, податку на майно та мита на імпорт [12].

Більшість так званих фантомних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на глобальному рівні зосереджені у декількох офшорних фінансових зонах. Зокрема, майже половина цих капіталів припадає на Люксембург та Нідерланди. Додатково, значні обсяги інвестицій зосереджені у Гонконзі, на Британських Віргінських островах, Бермудських островах, у Сінгапурі, на Кайманових островах, у Швейцарії, Ірландії та на Маврикії. Сукупно ці 10 юрисдикцій акумулюють понад 85% світових фантомних інвестицій. Незважаючи на тенденцію до уповільнення інвестиційних потоків у карибських фінансових центрах, вони залишаються на стабільно високому рівні.

Серед офшорних зон, які активно використовуються українськими компаніями, лідирують Кіпр, Беліз та Сейшели. За даними на останній рік, на Кіпрі зареєстровано 2152 компанії з українським капіталом, у Белізі – 844, а на Сейшелах – 415 (рис. 2.5).

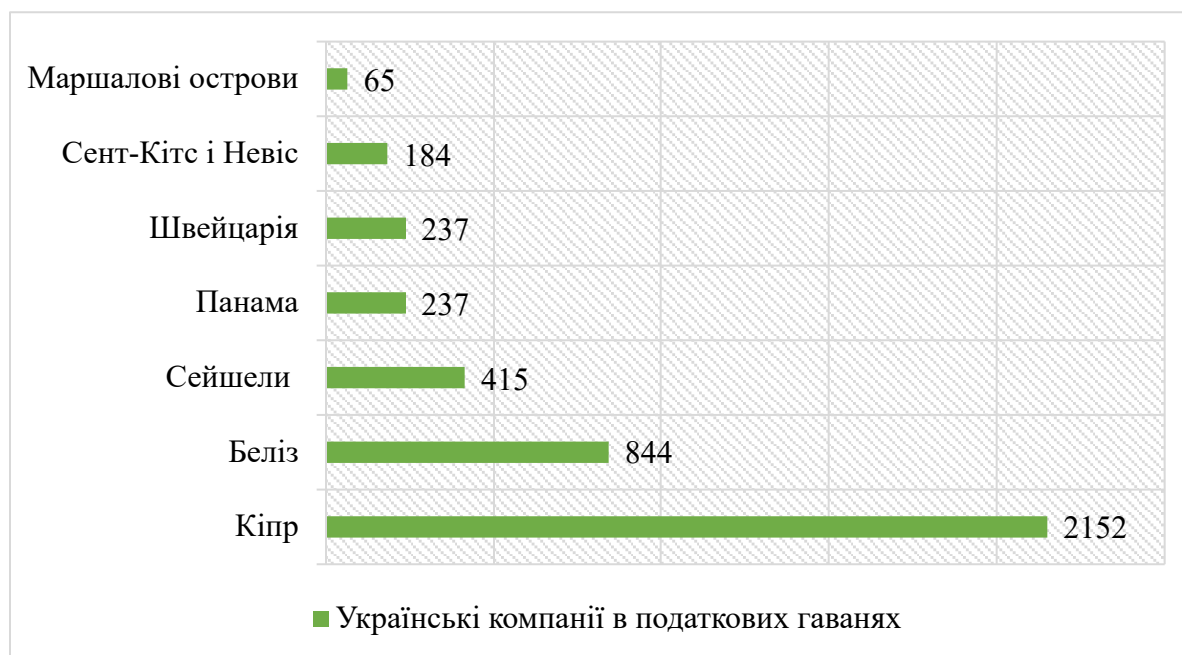

Рис. 2.5. Офшорні фінансові зони за кількістю українських компаній у 2021 р.

Джерело: складено автором на основі матеріалів [58]

Однією з головних причин популярності Кіпру серед українських компаній є наявність численних угод про уникнення подвійного оподаткування – їх укладено 48. Ці домовленості роблять Кіпр привабливим для холдингових та інвестиційних офшорних структур. Відповідно до кіпрського законодавства, нерезиденти звільняються від податку на доходи від дивідендів, процентів, прибутку від купівлі-продажу цінних паперів і винагород за діяльність за кордоном.

У Белізі немає податку на приріст капіталу, спадщину або діяльність міжнародних компаній, що робить його привабливим для інвестицій. На Сейшелах, як і в більшості інших офшорних зон, не передбачено оподаткування прибутку, однак компанії повинні сплачувати реєстраційний збір та плату за обслуговування [12].

Для визначення найпривабливіших офшорних зон було проведено кластерний аналіз, що базується на таких показниках:

- рівень корпоративного податку;
- податок на доходи фізичних осіб;
- індекс корпоративного податкового притулку;
- індекс фінансової секретності;
- рівень інфляції;
- ВВП;
- обсяг ПШ;
- індекс легкості ведення бізнесу (Додаток В).

Аналіз дозволив виділити чотири основні кластери (рис. 2.6):

1. Ключовий кластер – Джерсі.
2. Неактивний кластер – Острів Мен та Кіпр.
3. Помірний кластер – Бермудські острови, Люксембург, ОАЕ, Сінгапур.

4. Потенційний кластер – Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Нідерланди, Швейцарія.

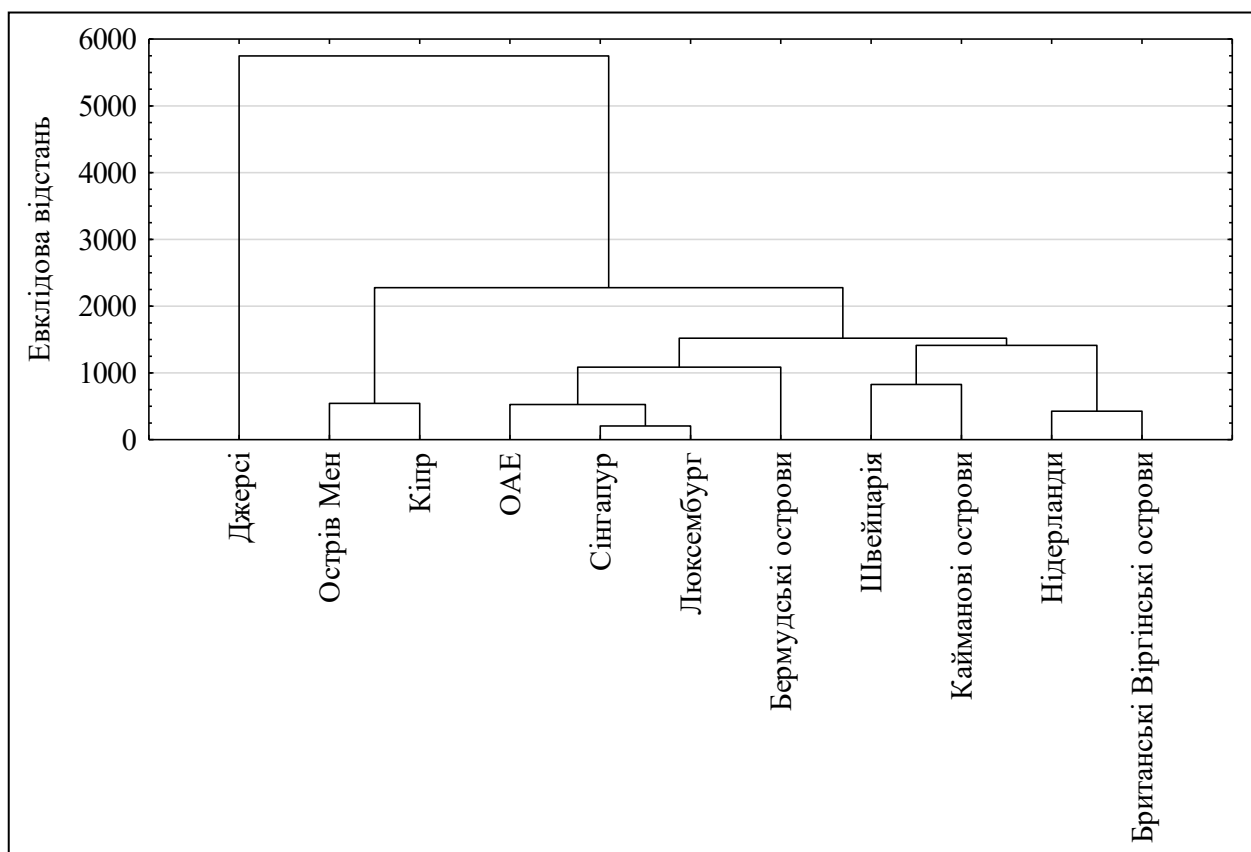

Рис. 2.6. Кластерний аналіз офшорних зон за обраними показниками

Джерело: складено автором за матеріалами [24; 31; 54; 57; 2]

Найбільш розвиненим кластером серед офшорних фінансових зон є Джерсі, який належить до ключового кластеру (рис. 2.7). Ця юрисдикція демонструє найкращі показники за низкою критеріїв, зокрема податком на корпоративний прибуток, рівнем валового внутрішнього продукту (ВВП), обсягом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та індексом легкості ведення бізнесу. За рівнем інфляції та оподаткування доходів фізичних осіб перше місце посідає помірний кластер. Рейтинги корпоративного податкового індексу (СТНІ) та індексу фінансової секретності (CSI) очолює потенційний кластер.

Джерсі є коронним володінням Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та належить до так званої «осі ухилення від сплати податків». Проведений кластерний аналіз свідчить, що під час використання офшорних фінансових зон у процесі податкового та фінансового планування варто надавати перевагу ключовому кластеру, до якого належить Джерсі. Це зумовлено його економічними перевагами та високими показниками інвестиційної привабливості.

З огляду на міжнародне регулювання офшорної діяльності, результати кластеризації свідчать, що юрисдикції ключового та потенційного кластерів потребують більш ретельного моніторингу та аудиту. Вибрані для дослідження офшорні фінансові зони лідирують за показниками фінансової секретності та корпоративного податкового індексу. Вони мають привабливе інвестиційне середовище, що свідчить про зростання офшорної діяльності в цих зонах. Це є важливим питанням для подальшого регулювання в умовах глобалізації.

Отже, більшість великих американських корпорацій використовують офшорні фінансові зони для максимізації прибутку за рахунок зменшення податкових виплат. Одним із найбільш поширених механізмів оптимізації є схема «Подвійний ірландський з голландським бутербродом». Кластерний аналіз показав, що серед обраних офшорних зон найефективнішою є Джерсі, яка входить до мережі Великобританії.

2.2. Наслідки функціонування офшорних фінансових зон в умовах глобалізації

Щороку глобальна економіка втрачає понад 427 мільярдів доларів США через ухилення від сплати податків. З цієї суми приблизно 245 мільярдів доларів недоплачуються транснаціональними корпораціями (ТНК), які навмисно переводять прибуток до податкових гаваней, аби мінімізувати оподатковуваний

дохід. Ще близько 182 мільярдів доларів втрачаються через приховування приватних активів та доходів в офшорних зонах, що суперечить чинному законодавству [53].

Пандемія COVID-19 виявила значне недофінансування охорони здоров'я та соціальних послуг у світі. Держави щороку втрачають у середньому 9,2% бюджетних коштів, виділених на охорону здоров'я, через фінансовий витік до податкових гаваней. Найбільше потерпають країни з низьким рівнем доходів, які втрачають значно більші суми (близько 45 мільярдів доларів США), якщо зіставити їх з масштабами економіки, порівняно з державами з високим доходом (382,7 мільярда доларів США) (рис. 2.8) [53].

На глобальному рівні щорічно втрачається еквівалент 34 мільйонів річних зарплат медсестер через податкові ухилення у фінансових зонах.

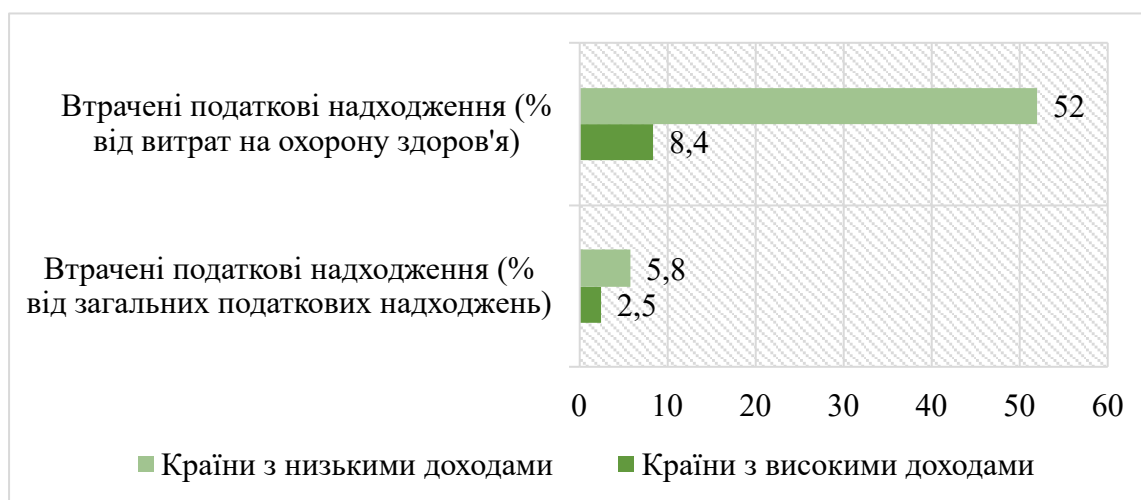

Рис. 2.8. Витрати країн світу за рівнем розвитку від існування офшорних зон

Джерело: складено автором на основі матеріалів [53]

Приблизно 37,4% втрат світових податкових надходжень пов'язано з мережею Великобританії, включаючи її заморські та залежні території. Значну частину глобального зловживання корпоративними податками (55,4%) спричиняє так звана «вісь ухилення від сплати податків», що включає

Великобританію, Люксембург, Нідерланди та Швейцарію. Згідно з даними ОЕСР за 2020 рік, ця вісь коштує країнам понад 237 мільярдів доларів США втрачених податків щорічно [55].

Податкові гавані нерідко виступають і країнами-отримувачами податкових надходжень. Ірландія, Люксембург і Пуерто-Рико, хоча й застосовують ефективні податкові ставки менше 5%, залучають значні штучні прибутки. Завдяки цьому вони збирають податкові надходження, що перевищують показники інших країн [49].

За оцінками, близько 40% прибутку ТНК щороку перераховується до податкових гаваней з метою зменшення глобального податкового навантаження. Наприклад, у 2017 році компанія Google Alphabet задекларувала прибуток у розмірі 23 мільярдів доларів на Бермудських островах, у яких податок на прибуток фактично дорівнює нулю або залишається на символічному рівні.

З метою дослідження втрат від офшорних транзакцій було створено карту, що охоплює 86 країн, на які припадає 92% світової економічної діяльності та понад 70% населення (рис А.1 у додатку А) [25].

Європейський Союз також активно протидіє використанню податкових гаваней. У 2017 році було вперше представлено офіційний перелік країн і територій, які відмовляються від співпраці з ЄС у сфері оподаткування. Цей перелік поділений на «чорний» та «сірий» списки й регулярно переглядається (рис. 2.9).

Раніше аналізувати масштаби ухилення від податків було проблематично через обмежений доступ до даних про прибутки компаній у різних країнах. Проте за останні роки статистичні інституції більшості розвинених держав, зокрема і податкових гаваней, почали публікувати оновлені макроекономічні дані під назвою «статистика іноземних філій». Ця інформація дозволяє глибше аналізувати діяльність ТНК.

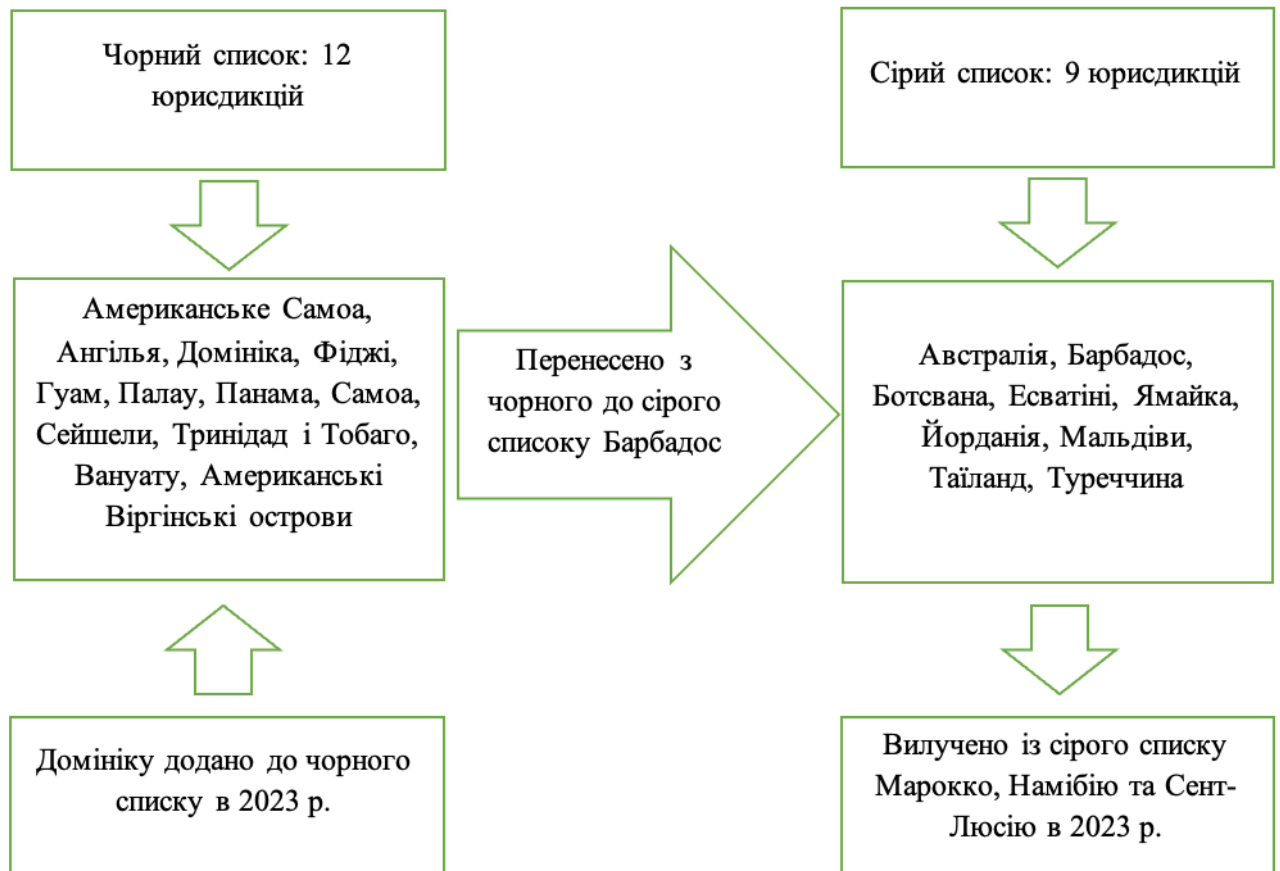

Рис. 2.9. Чорний і сірий список офшорних фінансових зон ЄС 2023 р.

Джерело: складено автором на основі матеріалів [27]

Серед країн із найбільшими втратами в корпоративному податку виділяються Німеччина (26%), Великобританія (25%), Франція (22%) та Коста-Ріка (22%). Найбільші вигоди отримують Кайманові острови, Багамські острови та Бермудські острови..

Лідерами за обсягом виведених до офшорів коштів є США (161,9 мільярда доларів США), Великобританія (95,9 мільярда доларів США) та Німеччина (65,9 мільярда доларів США) (рис. 2.10).

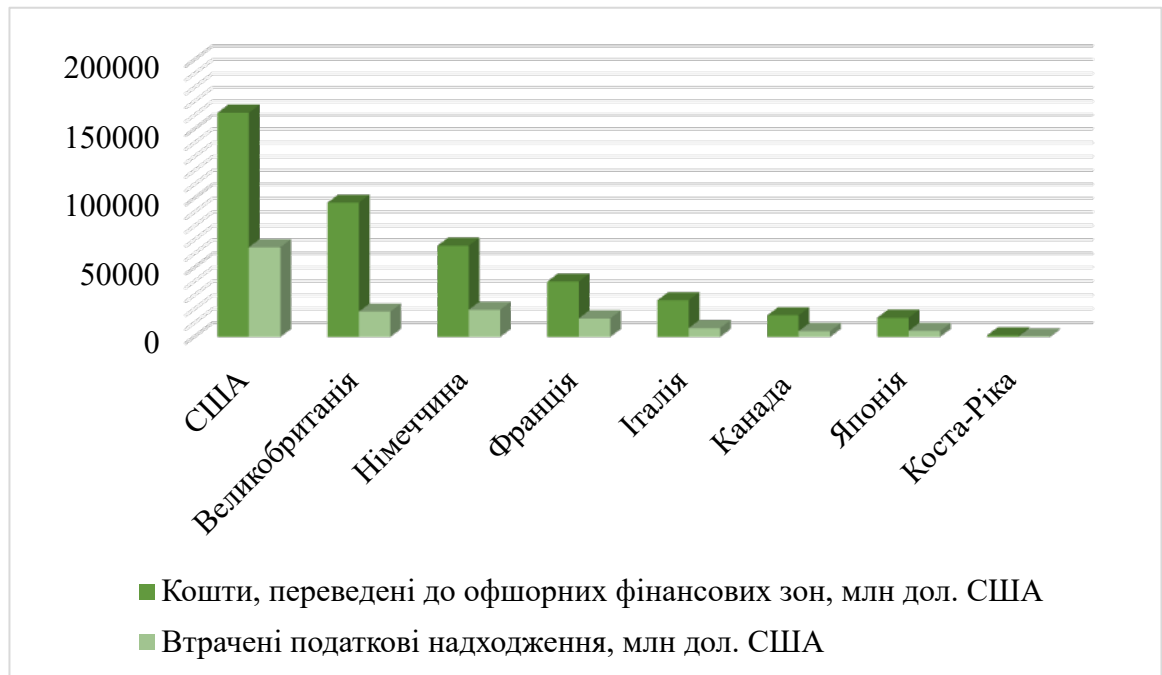

Рис. 2.10. Обсяги грошових надходжень до офшорних фінансових зон у 2023 р.

Джерело: складено автором на основі матеріалів [25]

Однією з основних причин активного переміщення капіталу до офшорних зон є високий рівень корпоративного оподаткування в країнах з розвинутою економікою. Наприклад, у Великобританії податок на дохід більше 231 тисячі доларів США, становить 45%. Водночас у Німеччині аналогічна ставка діє для прибутків понад 285 тисяч доларів США. До країн із найвищими ставками корпоративного податку також належать Сполучені Штати Америки, де ставка сягає 40% [13].

Згідно з географічним розподілом грошових потоків, основними напрямками виведення капіталу зі США є Бермудські та Карибські острови, Пуерто-Рико, Гонконг і Сінгапур. Обсяг коштів, переведених у ці зони, сягає 109,7 мільярда доларів США (рис. 2.11). Транснаціональні корпорації США активно переводять до податкових гаваней близько 60% свого прибутку, що значно перевищує середньосвітовий показник у 40%. Це робить акціонерів американських ТНК основними вигодоотримувачами глобального перерозподілу

доходів. Крім того, країни з низьким оподаткуванням отримують додаткові податкові надходження завдяки обкладанню значних штучних прибутків за зниженими ставками, які зазвичай не перевищують 5%.

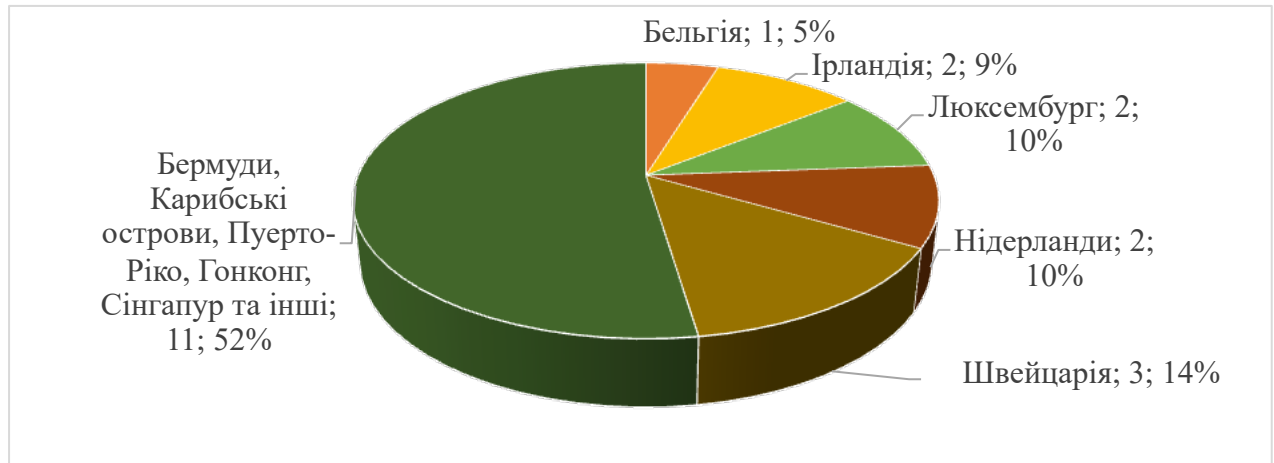

Рис. 2.11. Географічна структура відтоку коштів США

Джерело: складено автором на основі матеріалів [25]

Використання диференційованої прибутковості іноземних компаній у юрисдикціях з високим та сприятливим податковим середовищем і додатковими стимулюючими умовами, а також застосування нових двосторонніх платіжних даних дозволили розробити методологію визначення обсягу прибутку, що переводиться до кожної податкової гавані. Це дає змогу оцінити втрати держав з високим оподаткуванням. Наприклад, кошти з Німеччини переважно направляються до європейських податкових гаваней (21%), тоді як за межами ЄС країна втрачає близько 5% корпоративних доходів (рис. 2.12). Подібна ситуація спостерігається у Великобританії (20%) та Франції (18%), де втрати в основному концентруються в межах ЄС.

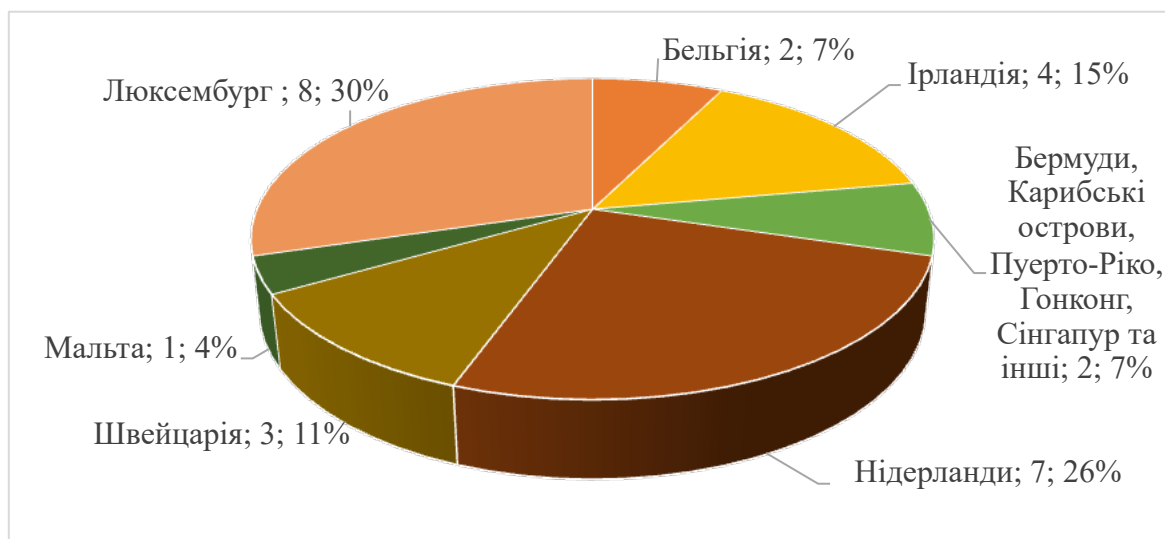

Рис. 2.12. Географічна структура відтоку коштів Німеччини

Джерело: складено автором на основі матеріалів [25]

Згідно зі звітом Tax Justice Network (TJN) за 2020 рік, прямі втрати від корпоративного оподаткування оцінюються на основі дисбалансу між місцем розташування прибутку та економічної діяльності, що виявлено на підставі агрегації даних ОЕСР. За оцінками, близько 39,3% глобальних банківських депозитів є аномальними, оскільки вони перевищують економічно обґрунтовані значення для відповідних юрисдикцій. Серед 15 юрисдикцій з найбільшими обсягами таких депозитів лідирують Кайманові острови, Британські Віргінські острови, Джерсі та Панама, де аномальні депозити перевищують 99% від загальної суми (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Юрисдикції з найвищою концентрацією непропорційно великих депозитів

Країна / територія	Сукупні банківські депозити, млрд дол. США	Нестандартні депозити, млрд дол. США	Частка нестандартних депозитів у загальній сумі, %
Кайманові острови	1392	1391	99,97%
Велика Британія	1111	841	75,72%
США	2477	691	27,87%
Люксембург	542	535	98,86%
Нідерланди	368	286	77,60%
Ірландія	318	285	89,55%
Британські Віргінські острови	172	172	99,93%
Гонконг	169	138	81,37%
Франція	385	131	34,08%
Італія	334	126	37,61%
Джерсі	101	101	99,52%
Бермудські острови	88	87	99,37%
Сінгапур	102	70	69,00%
Панама	67	61	91,52%
Швейцарія	117	55	47,25%

Джерело: складено автором за [53]

Щодо української економіки, варто зазначити, що більшість капіталу, який виводиться з країни до офшорних зон, спрямовується на Кіпр. У 2019 році цей обсяг становив 5935,6 мільйона доларів США, що є найвищим показником серед усіх напрямків. Дещо менші обсяги капіталу виводяться на Британські Віргінські острови (33,7 млн дол. США), Нідерланди (11,3 млн дол. США) та Швейцарію (13,4 млн дол. США) (рис. 2.13).

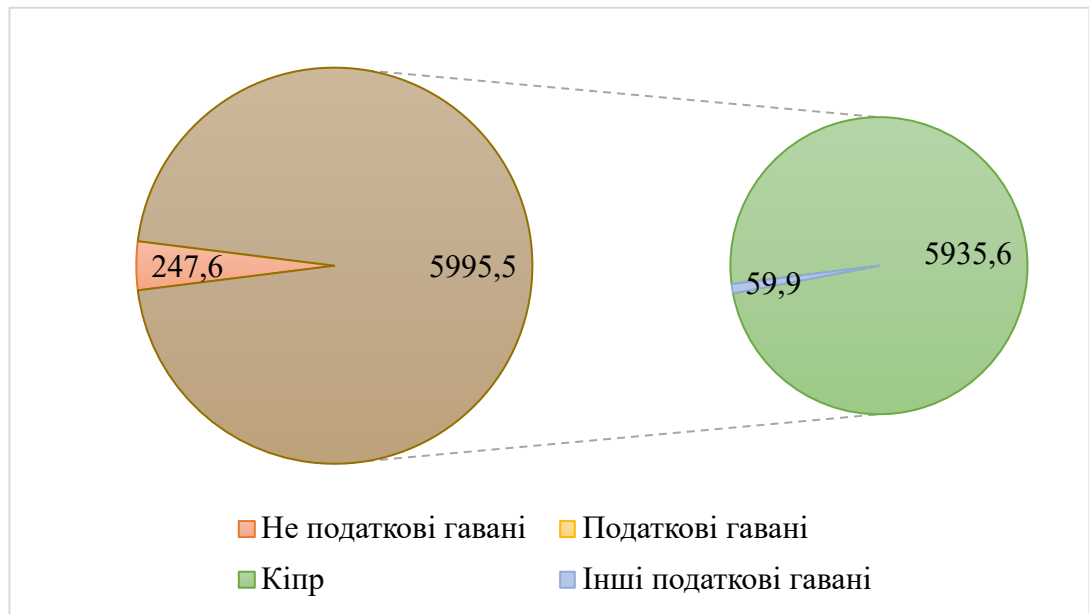

Рис. 2.13. Географічна структура ПІІ з України у 2023 р. у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі матеріалів [14]

Популярність Кіпру пояснюється не лише географічною близькістю, а й сприятливим податковим режимом, зокрема, звільненням від податків прибутків, що отримані за кордоном. За період з 2014 по 2023 рік спостерігається стабільне зростання обсягу інвестицій до Кіпру, що підтверджується поліноміальним трендом з коефіцієнтом апроксимації 0,83 (рис. 2.14). Водночас більшість коштів, що надходять в Україну з Кіпру, є капіталом, раніше виведеним з країни.

Загальні тенденції вказують на те, що Кіпр традиційно був одним із основних напрямків для українських інвестицій, зокрема через створення офшорних компаній та спеціалізованих юридичних осіб, які використовувалися для оптимізації оподаткування та повернення капіталу в Україну у вигляді іноземних інвестицій. Варто зазначити, що з 2014 року Кіпр вживає заходів для посилення фінансової прозорості та дотримання міжнародних санкцій, що призвело до зменшення кількості українських клієнтів у кіпрських банках на 61% та скорочення українських депозитів на 71%, проте динаміка ПІІ з України до Кіпра залишається доволі стабільною. Ці зміни могли вплинути на загальний

обсяг інвестицій з України до Кіпру в зазначений період. Згідно з даними Національного банку України, станом на кінець 2022 року загальний обсяг інвестицій з України за кордон становив приблизно \$1,68 млрд. Хоча ці дані не деталізують розподіл за країнами, враховуючи історичну роль Кіпру як фінансового хабу для українських інвесторів, можна припустити, що значна частина цих інвестицій була спрямована саме до Кіпру.

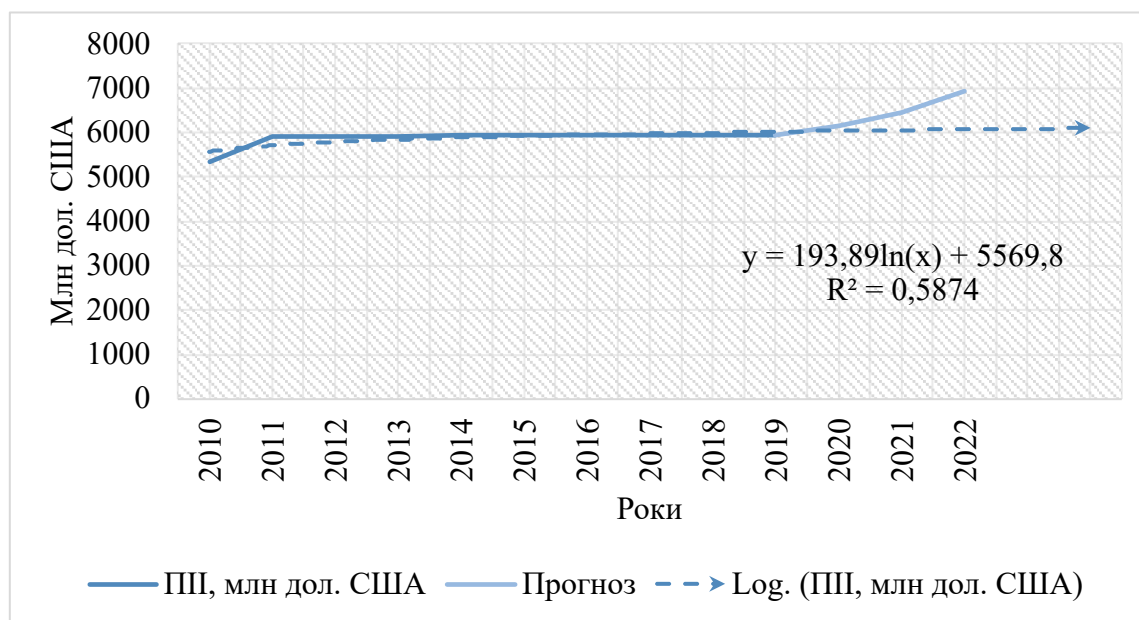

Рис. 2.14. Динаміка ПІІ з України на Кіпр у 2010-2022 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [14]

Таким чином, завдяки зменшенню податкового навантаження держави отримують можливість приваблювати іноземні інвестиції та прибутки з-за меж своєї юрисдикції. Попри наявність відповідної статистики, наразі відсутнє однозначне розуміння масштабів впливу глобалізації та податкового суперництва на міжнародний перерозподіл прибутків. Наприклад, у Сполучених Штатах обсяги відтоку капіталу найвищі в абсолютному значенні, тоді як для Німеччини ці втрати є більш значущими у відносному вираженні — щодо загальних надходжень від податків на прибуток. Український капітал найбільше

спрямовується саме до Кіпру, при цьому спостерігається стабільна динаміка його зростання.

2.3. Глобальні тенденції розвитку та трансформації офшорних фінансових зон

Офшорні юрисдикції оцінюються за низкою показників залежно від методології конкретного дослідження, оскільки офіційних узагальнених даних у цій сфері фактично не існує. Найбільший в історії витік офшорних фінансових записів, відомий як Панамські документи, розкрив інформацію про компанію Mossack Fonseca – одну з провідних юридичних фірм світу, що спеціалізується на реєстрації офшорних структур. Головний офіс компанії розташований у Панамі, і саме через її діяльність стали відомі найпопулярніші офшорні зони з найбільшою кількістю зареєстрованих компаній.

За результатами аналізу Панамських документів було встановлено, що серед 21 офшорної юрисдикції найпоширенішою є Британські Віргінські острови. Тут зареєстровано майже половину всіх компаній, що фігурували у витокі даних. Це свідчить про значну популярність цієї зони серед міжнародних корпорацій та заможних фізичних осіб, які використовують офшорні інструменти для податкового планування.

Другу позицію за кількістю зареєстрованих компаній займає Панама. У цій юрисдикції на момент розкриття даних було зареєстровано 48 373 компанії, що підтверджує її вагомий статус як одного з ключових офшорних фінансових центрів світу (рис. 2.15) [52].

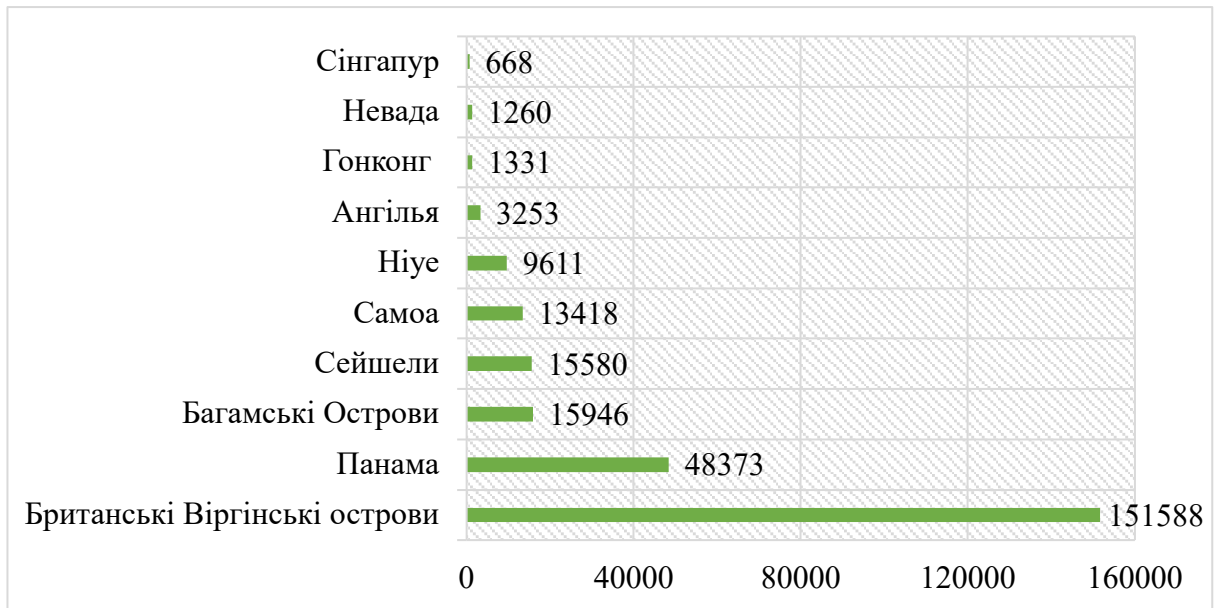

Рис. 2.15. Провідні офшорні зони за обсягами реєстрації компаній згідно з Панамськими документами

Джерело: складено автором за матеріалами [52]

Витік даних з юридичної фірми Mossack Fonseca, розташованої в Панамі, вперше надав можливість оцінити реальні масштаби фінансових активів, що приховуються в офшорних зонах, та обсягів ухилення від оподаткування. Цей витік продемонстрував, наскільки значні кошти переміщуються через непрозорі фінансові структури, що дозволяє заможним особам і компаніям мінімізувати податкові зобов'язання.

Через те, що податкові органи зазвичай надають лише мінімальний обсяг даних або взагалі не розкривають інформацію про задекларовані офшорні фінансові активи, точне уявлення про приховані обсяги капіталу залишається нечітким. Більшість національних податкових служб або не мають доступу до такої інформації, або свідомо її не оприлюднюють, що ускладнює аналіз реального впливу офшорних зон на глобальну економіку.

Дослідження з цього питання проводяться як міжнародними організаціями, так і приватними аналітичними центрами. Зокрема, Бостонська консалтингова

група (Boston Consulting Group) та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) активно аналізують масштаби офшорних фінансових потоків та їхній вплив на економіки різних країн. Їхні звіти дозволяють частково оцінити обсяги прихованих активів та рівень податкових втрат (рис. 2.16).

Ці дослідження підтверджують, що офшорні зони залишаються значним викликом для сучасної податкової політики. Відсутність прозорого обміну інформацією між юрисдикціями дозволяє використовувати офшорні інструменти для мінімізації податкових зобов'язань, яка призводить до значних втрат державних бюджетів.

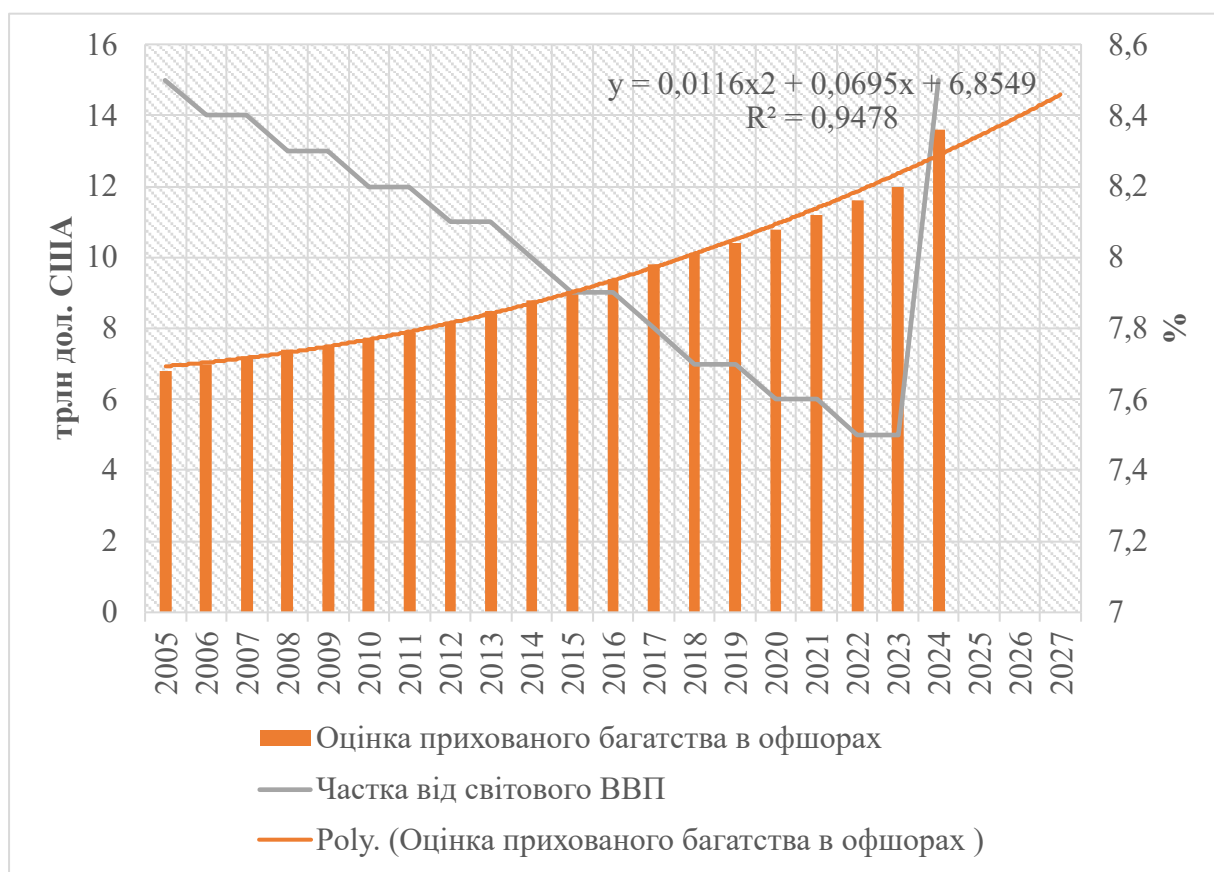

Рис. 2.16. Зміни у масштабах акумуляції капіталу в офшорних юрисдикціях

Джерело: складено автором за матеріалами [23; 28]

Згідно з даними Tax Justice Network, динаміка обсягів прихованого багатства в офшорних зонах демонструє стійку тенденцію до зростання. На графіку видно, що починаючи з 2005 року спостерігається поступове збільшення обсягів коштів, прихованих у податкових гаванях. У 2005 році цей показник становив приблизно 6,8 трильйона доларів США, тоді як до 2024 року він зріс до 13,6 трильйона доларів. Протягом перших десяти років періоду (2005–2015) темп зростання був відносно помірним, збільшуючись на 0,2–0,4 трильйона доларів щорічно. Це свідчить про поступове накопичення капіталу в офшорних фінансових зонах на тлі стабільного економічного зростання. З 2016 року зростання прискорюється, що може бути наслідком посилення податкових режимів у країнах з високим податковим навантаженням, що стимулювало пошук вигідніших фінансових юрисдикцій. До 2022 року показник досяг рівня 13,2 трильйона доларів США, а у 2024 році прогнозується зростання до 13,6 трильйона доларів. Коефіцієнт детермінації $R^2=0.9478$ вказує на високий ступінь відповідності моделі реальним даним, що свідчить про надійність прогнозу.

Попри зростання обсягів офшорного капіталу, частка від світового ВВП має тенденцію до зниження з 8,5% у 2005 році до 7,4% у 2022 році. Така динаміка пояснюється зростанням глобального ВВП, що частково компенсує збільшення капіталу в офшорах. Проте у 2024 році прогнозується зростання цього показника до 8,5%, що може бути пов'язано як із збільшенням обсягів прихованих активів, так і з уповільненням темпів економічного зростання.

Tax Justice Network регулярно оприлюднює два ключові індекси – Індекс корпоративної податкової притулку (СТНІ) та Індекс фінансової таємниці (FCI), які детально оцінюють та аналізують особливості податкових режимів і фінансової прозорості країн, щоб визначити, наскільки інтенсивно запрограмовані закони та фінансові системи країн, щоб забезпечити глобальне зловживання корпоративним податком та глобальною фінансовою таємницею.

Мережа податкової юстиції щодва роки публікує два рейтингові індекси – Індекс корпоративної податкового притулку (СТНІ) та Індекс фінансової секретності (FCI). Вони ретельно аналізують і класифікують податкові та фінансові системи країн, щоб оцінити, наскільки законодавчі норми та фінансові практики сприяють глобальним зловживанням корпоративним оподаткуванням і фінансовою секретністю.

Індекс СТНІ включає 70 країн і дозволяє виявити юрисдикції з найвищими ризиками корпоративних податкових зловживань. Показник податкового притулку відображає можливість ухилення від оподаткування в межах фінансової системи юрисдикції. Значення 0 означає відсутність ризиків, тоді як 100 свідчить про максимальну вразливість до податкових маніпуляцій. У 2023 році лідерами рейтингу залишаються Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Бермудські острови та Джерсі (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Топ 10 податкових гаваней за Індексом корпоративного податкового притулку (СТНІ) у 2023 році

Офшорна фінансова зона	Оцінка фінансової офшорної зони	Частка у глобальному масштабі, %	Індекс податкового притулку
Британські Віргінські острови	100	2,5	2,910
Кайманові острови	100	2,0	2,700
Бермудські острови	100	1,7	2,540
Нідерланди	82	11,5	2,500
Швейцарія	90	3,6	2,300
Люксембург	76	9,5	1,880
Гонконг	80	5,7	1,860
Джерсі	100	0,53	1,750
Сінгапур	87	2,5	1,740
ОАЕ	99	0,55	1,700

Джерело: складено автором на основі матеріалів [24]

Вага глобального масштабу вказує на частку міжнародної фінансової діяльності, що проходить через відповідну юрисдикцію. Найбільші обсяги

транснаціональної податкової активності зосереджені в Нідерландах, Люксембурзі та Гонконгу – відповідно 11,5%, 9,5% та 5,7%. Індекс податкового притулку розраховується за формулою 1,1, поєднуючи ці показники для комплексної оцінки ризику. Британські Віргінські острови залишаються беззаперечним лідером за СТНІ, надаючи значні можливості для ухилення від корпоративного оподаткування.

У 2023 році Індекс фінансової секретності також підтвердив домінування деяких розвинених країн, що свідчить про помилковість стереотипу, ніби лише малі острівні юрисдикції є основними податковими притулками (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Найбільші офшорні фінансові зони за Індексом фінансової секретності (FCI) у 2023 році

Офшорна фінансова зона	Оцінка секретності країни	Вага глобального масштабу, %	Індекс фінансової секретності
Кайманові острови	77	4,7	1580
США	65	22,1	1500
Швейцарія	75	4,3	1420
Гонконг	68	4,6	1050
Сінгапур	66	5,3	1030
Люксембург	57	12,8	860
Японія	65	2,3	700
Нідерланди	69	1,2	690
Британські Віргінські острови	73	0,52	630
ОАЕ	80	0,23	620

Джерело: складено автором на основі матеріалів [24]

Кайманові острови зберегли перше місце в рейтингу FCI у 2023 році, демонструючи високий рівень секретності та значну частку у глобальному фінансовому ринку. США та Швейцарія також залишаються серед лідерів, що свідчить про вагомий вплив розвинених країн на поширення фінансової секретності.

Графік демонструє динаміку обсягу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до Британських Віргінських островів за період 2010–2025 років. Основний тренд вказує на зростання ПІІ до 2017 року, після чого спостерігається різкий спад у 2018 році, що можна пояснити впливом зовнішніх економічних факторів та змінами в глобальних інвестиційних потоках (рис. 2.17).

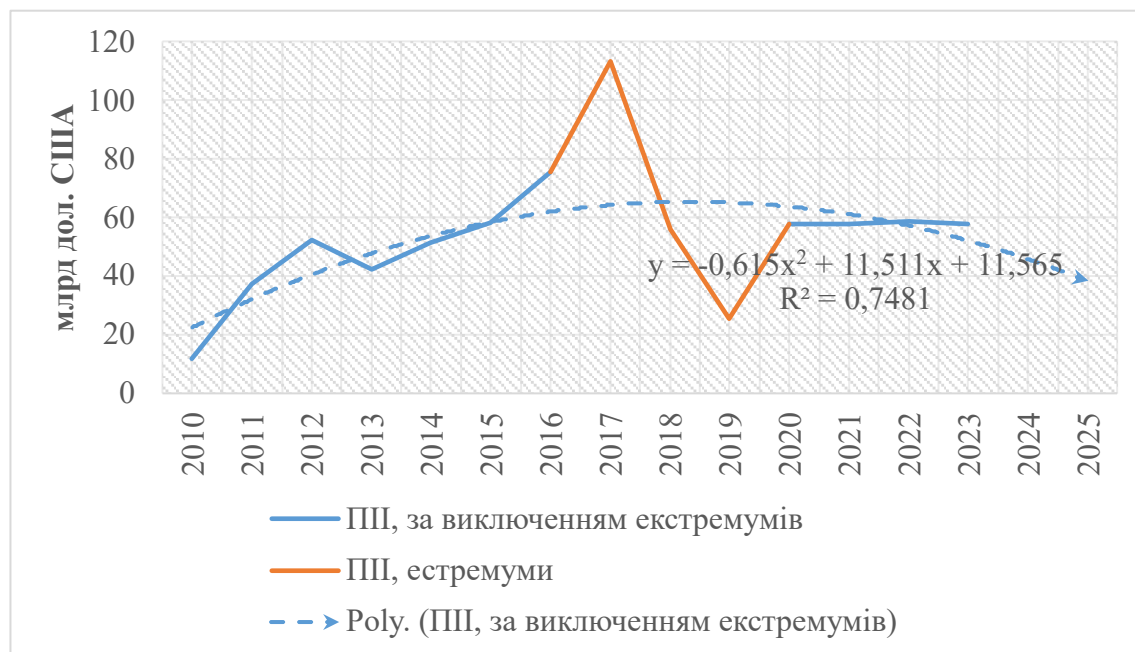

Рис. 2.17. Динаміка ПІІ до Британських Віргінських островів у 2010-2023 рр. та прогнозні дані

Джерело: складено автором за матеріалами [32]

Максимальне значення ПІІ (близько 110 млрд дол. США) було зафіксовано у 2017 році. Таке різке зростання обсягів інвестицій можна пов'язати з активним залученням капіталу внаслідок фінансових реформ у США та сприятливих умов для інвесторів у цей період. Мінімальне значення ПІІ (приблизно 45 млрд дол. США) було зафіксовано у 2018 році, що може бути наслідком посилення міжнародних заходів проти ухилення від сплати податків та зростання регуляторного тиску на офшорні зони. Поліноміальний тренд другого ступеня демонструє стабілізацію обсягу ПІІ на рівні близько 50–60 млрд дол. США у

2023-2025 роках. Коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,7481$) вказує на достатньо високу точність моделі. Однак варто враховувати, що можливі непередбачувані економічні фактори можуть вплинути на обсяги інвестицій у найближчі роки.

Останні дані показують стабілізацію ПІІ на рівні 50-55 млрд дол. США у 2022 році з незначним зниженням у 2023 році до близько 48 млрд дол. США. Цей показник свідчить про певну стабільність капіталовкладень у Британські Віргінські острови після значного падіння у попередні роки. Серед факторів впливу: глобальна економічна невазниченість, посилення міжнародного податкового контролю та зміни в політиці США.

Оскільки прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є ключовим компонентом міжнародного руху капіталу та включають фінансові ресурси, що надходять як офшорні вкладення, можна констатувати, що збільшення обсягів ПІІ свідчить про накопичення значних прихованих активів у відповідній юрисдикції.

У 2022 році Британські Віргінські острови залучили приблизно 48 млрд дол. США капіталу, що підтверджує їхню провідну роль серед фінансових центрів. Для порівняння, на Кайманових островах цей показник склав близько 28,13 млрд дол. США, на Бермудах – орієнтовно 4,39 млрд дол. США, у Нідерландах – 35,7 млрд дол. США, а у Швейцарії – 37,3 млрд дол. США.

Незважаючи на певне зниження обсягів інвестицій у Британських Віргінських островах порівняно з попередніми роками, дана юрисдикція продовжує утримувати провідні позиції за показниками залучених коштів, що зберігаються у фінансовій системі. Близько 7% світових тіньових активів, акумульованих в офшорних фінансових центрах, продовжують зосереджуватися саме тут.

Згідно з останніми даними, Британські Віргінські острови (БВО) залишаються однією з провідних юрисдикцій для залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що свідчить про їхню ключову роль у глобальній фінансовій системі. У 2023 році обсяг ПІІ до БВО склав 39,89 млрд дол. США, що, хоча й

менше порівняно з 2015 роком (66,71 млрд дол. США), все ж підтверджує стабільний інтерес інвесторів до цієї юрисдикції.

Інвестиційні потоки з Гонконгу (Китай), РФ, Китаю та Бразилії складають приблизно 65% від загального обсягу капіталовкладень. Зокрема, на Гонконг припадає 148 млрд дол. США, на РФ – 77 млрд дол. США, на Китай – 45 млрд дол. США, а на Бразилію – 23 млрд дол. США. Ці фінансові ресурси спрямовуються до ключових центрів Карибського басейну, таких як Британські Віргінські острови та Кайманові острови (рис. 2.18).

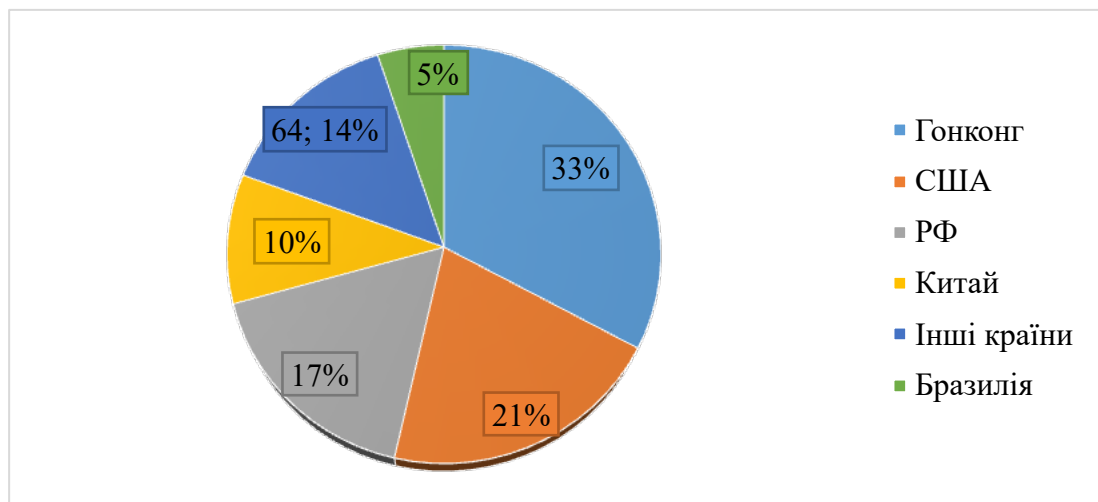

Рис. 2.18. Географічна структура ПІІ до Британських Віргінських і Кайманових островів у 2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [34]

Україна також бере участь у глобальному процесі офшоризації. Лідируючу позицію за кількістю офшорних компаній з українськими власниками утримує Кіпр, де зареєстровано 136 підприємств, які потенційно мали б потенційну можливість забезпечувати податкові надходження до бюджету України. Британські Віргінські острови та Сейшельські острови займають другу та третю позиції відповідно, з 50 та 20 компаніями, що мають українське походженням (рис. 2.19).

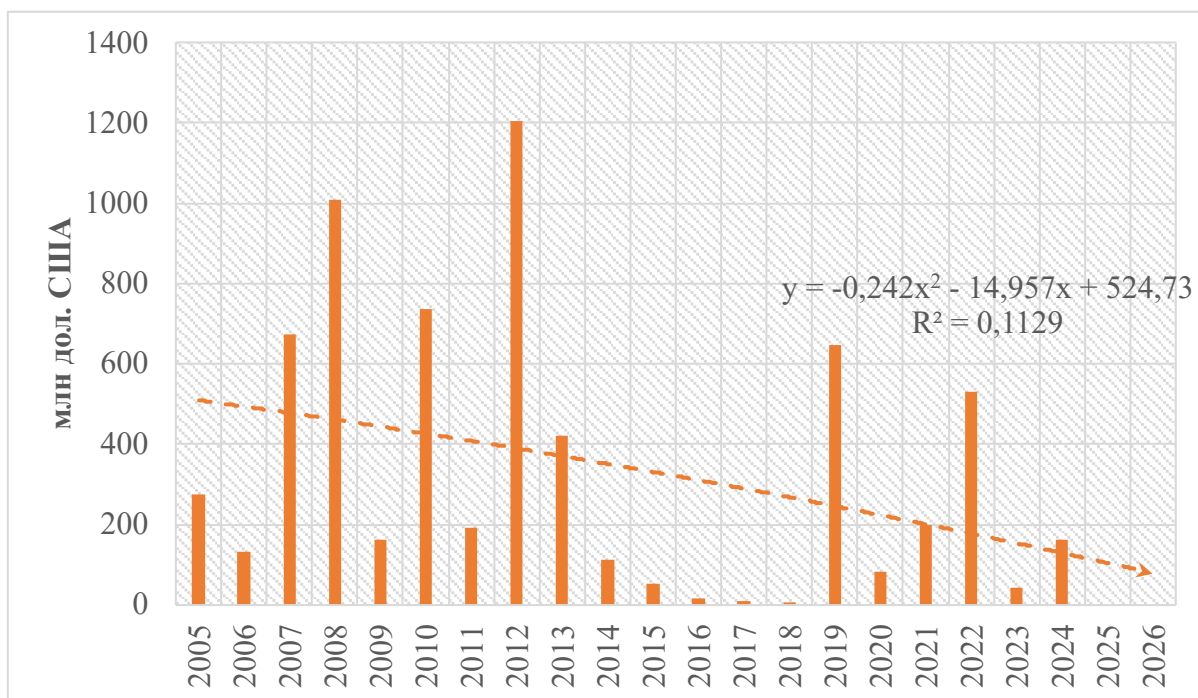

Рис. 2.19. Обсяг ПІІ з України у 2005-2024 рр. та прогноз

Джерело: складено автором за матеріалами [14]

Графік показує значні коливання інвестиційних потоків протягом зазначеного періоду, що свідчить про нестабільність капіталовкладень українських компаній за кордоном. У період з 2005 по 2012 рік спостерігалось зростання ПІІ з України з окремими піковими значеннями у 2008 та 2012 роках. Найбільший обсяг інвестицій було зафіксовано у 2012 році, коли він сягнув понад 1,2 млрд дол. США. Це пояснюється активною експансією українського капіталу на міжнародні ринки в умовах відносної економічної стабільності. З 2014 року спостерігається суттєве скорочення обсягів ПІІ, що співпало з початком військових дій на сході України та економічною кризою. У цей період мінімальні значення ПІІ спостерігалися у 2016-2018 роках, коли обсяги капіталовкладень знизилися до менш ніж 20 млн дол. США на рік. Це свідчить про суттєве зменшення інвестиційної активності українських компаній за кордоном на тлі нестабільності. З 2019 року спостерігається певне поживлення інвестиційної діяльності: обсяг ПІІ зріс до 648 млн дол. США, що стало відновленням після

кризового періоду. Проте вже у 2020 році показник знову знизився до 82 млн дол. США, що можна пояснити негативним впливом пандемії COVID-19 на глобальну економіку. У 2022 році обсяг ПІІ знову збільшився до 529 млн дол. США, що пов'язано з певним відновленням економічної активності після пандемії. Проте у 2023 році спостерігається чергове зниження до 42 млн дол. США, що свідчить про новий виток економічної нестабільності та вплив повномасштабної війни в Україні. Прогнозні показники на 2025-2026 рік свідчать про можливе незначне збільшення обсягів ПІІ, проте загальна тенденція демонструє поступове зниження капіталовкладень з України у довгостроковій перспективі. Коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,1129$) вказує на слабку кореляцію між роками та обсягами інвестицій, що свідчить про значний вплив зовнішніх факторів на динаміку ПІІ з України.

Відповідно до результатів численних досліджень, від 10 до 12% глобального валового внутрішнього продукту (ВВП) зосереджено у податкових гаванях. Рахунки в цих юрисдикціях часто використовуються для мінімізації оподаткування, що сприяє збереженню максимального прибутку компаній та приватних осіб. Такі юрисдикції приваблюють капітал завдяки низьким податковим ставкам та слабкому обміну фінансовою інформацією з іншими країнами.

Динаміка накопичення світових активів у офшорних фінансових центрах (ОФЦ) демонструє тенденцію до постійного зростання. Це підтверджується результатами проведеного тренд-аналізу, що вказує на стійку тенденцію до збільшення обсягів капіталу, що потрапляє до податкових гаваней.

У рамках нашого дослідження ми проаналізували показники прямих іноземних інвестицій (ПІІ) як одного з ключових компонентів незаконних фінансових потоків, що характеризують економічні стосунки між країнами. Результати аналізу свідчать про активне використання ПІІ для виведення капіталу в офшорні зони, особливо з економік, що розвиваються.

На основі проведеного дослідження можна зробити кілька висновків:

1. Значна частина світових капіталів, що знаходяться в ОФЦ, походить з країн з високим рівнем економічної активності, зокрема США, Великобританії, країн ЄС та деяких країн Азії.

2. Найбільші офшорні фінансові центри, такі як Британські Віргінські острови, Кайманові острови та Швейцарія, продовжують утримувати значні обсяги прямих інвестицій, незважаючи на зусилля міжнародних організацій щодо боротьби з ухиленням від сплати податків.

3. Україна, як і раніше, залишається залученою до глобальних офшорних процесів, про що свідчать зростаючі обсяги ПІІ до офшорних юрисдикцій, зокрема на Кіпр, Британські Віргінські острови та Сейшели.

Таким чином, зростання обсягів ПІІ у провідні офшорні центри свідчить про те, що міжнародні заходи щодо зменшення ухилення від оподаткування поки не демонструють значних успіхів, а офшорні зони залишаються популярними серед великого бізнесу та інвесторів.

Висновки до другого розділу

За результатами другого розділу, а саме особливостей функціонування офшорних фінансових зон у сучасній світовій економіці, було зроблено такі висновки:

1. Використання офшорних фінансових зон у фінансовому плануванні дозволяє великим корпораціям та заможним особам мінімізувати податкові зобов'язання за рахунок перенесення доходів до юрисдикцій з низьким оподаткуванням. Такі стратегії, як схема «Подвійний ірландський з голландським бутербродом», залишаються популярними серед міжнародних компаній завдяки складній структурі корпоративних відносин між підрозділами у різних країнах.

2. Крім оптимізації податкових зобов'язань, офшорні фінансові зони часто використовуються для легалізації капіталу, отриманого внаслідок корупції або тіньової діяльності. Це пов'язано з високим рівнем конфіденційності, який забезпечують такі юрисдикції. Більшість з них надає податкові преференції та захист даних, що приваблює суб'єктів економічної діяльності з країн з нестабільною економікою або високим рівнем регулювання.

3. За даними досліджень, щороку світова економіка втрачає більше 420 млрд дол. США через офшорні фінансові зони, з яких 245 млрд дол. припадає на транснаціональні корпорації (ТНК), що переводять прибуток у зони з низьким оподаткуванням. Це призводить до зменшення бюджетних надходжень у країнах походження капіталу. Особливо гостро проблема відчувається у країнах з низьким рівнем доходу, які втрачають значно більшу частку своїх податкових надходжень порівняно з країнами з високим доходом.

4. Відтік капіталу до офшорних зон суттєво знижує можливості фінансування соціальних програм та інфраструктурних проектів. Зокрема, витрати на охорону здоров'я в країнах з низьким доходом щорічно скорочуються на 52% через втрати податкових надходжень, що обмежує можливості урядів інвестувати у соціальну сферу. Це створює ризики поглиблення соціально-економічної нерівності у глобальному масштабі.

5. Офшорні фінансові зони залишаються невід'ємною частиною сучасної світової економіки. Незважаючи на активні зусилля міжнародних організацій щодо боротьби з ухиленням від сплати податків, глобальний обсяг коштів, прихованих у цих зонах, продовжує зростати. Це підтверджують дані про накопичення капіталу в найбільших офшорних фінансових центрах, таких як Британські Віргінські острови та Кайманові острови, де обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) залишаються стабільно високими. Проведений аналіз свідчить про збереження інтересу великих корпорацій до таких зон для оптимізації податкових витрат.

6. Незважаючи на оприлюднення великих витоків даних, таких як Панамські документи, офшорні фінансові зони все ще залишаються недостатньо прозорими з точки зору міжнародного контролю. Відсутність єдиного глобального регулювання дозволяє використовувати ці зони для мінімізації податкових зобов'язань, що підтверджується результатами досліджень міжнародних організацій, зокрема Бостонської консалтингової групи та ОЕСР. Основним викликом для регуляторів залишається відсутність обміну інформацією між податковими органами різних країн.

ВИСНОВКИ

Аналіз розвитку офшорних фінансових зон показує, що, незважаючи на зусилля міжнародної спільноти щодо посилення контролю, їх популярність серед інвесторів не зменшується. Основна проблема полягає у слабкій координації між юрисдикціями та відсутності єдиних стандартів фінансового моніторингу. Офшоризація капіталу значно впливає на національні бюджети, знижуючи рівень соціальних інвестицій та посилюючи економічну нерівність. Разом з тим, офшорні зони залишаються привабливими завдяки можливостям легалізації доходів та оптимізації податкових витрат. На основі проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Історичний аналіз показує, що формування офшорних фінансових зон має давнє коріння, що простежується з античних часів. Ще у Стародавньому Римі купці використовували порти з меншим податковим навантаженням для зниження витрат на торгівлю. У середньовічній Європі торговці активно використовували маршрути через регіони з більш сприятливими митними умовами, аби уникнути високих зборів. Основним стимулом створення офшорних зон був економічний інтерес, зокрема мінімізація фінансових витрат через податкові зобов'язання. У ХХ столітті глобалізація та посилення податкових режимів сприяли формуванню сучасних офшорних зон, які надають привабливі умови для нерезидентів, включаючи відсутність податків на прибуток та високий рівень банківської таємниці. Це зумовило перетворення офшорних зон на фінансові центри міжнародного бізнесу, що сприяло накопиченню капіталу в глобальній економіці.

2. Міжнародно-правове регулювання офшорної діяльності базується на принципах прозорості та боротьби з ухиленням від оподаткування, що реалізуються під егідою таких організацій, як ОЕСР та ЄС. План BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), розроблений ОЕСР, є одним із системних підходів до

усунення лазівок у міжнародному податковому законодавстві. Зокрема, впровадження стандартів автоматичного обміну фінансовою інформацією (CRS) та директив ЄС з податкової прозорості сприяють зменшенню непрозорості офшорних зон. Проте ефективність таких заходів залишається обмеженою через різні підходи країн до регулювання податкової прозорості та збереження банківської таємниці в окремих юрисдикціях.

3. Дослідження функціонування офшорних зон потребує комплексного підходу із застосуванням економіко-математичних методів, зокрема регресійного та кластерного аналізу. Регресійний аналіз дозволяє оцінити вплив таких факторів, як податкові ставки, фінансова секретність та обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ), на економічну привабливість офшорних зон. Кластерний аналіз дозволяє структурувати офшорні юрисдикції за основними параметрами, зокрема за рівнем фінансової секретності, обсягами залучених інвестицій та податковим навантаженням. Це дозволяє виділити ключові офшорні центри, помірні зони та потенційні нові юрисдикції, що розвиваються. Результати кластеризації дають змогу виокремити зони з найбільшими податковими ризиками, що є основою для формування міжнародних заходів регулювання.

4. Офшорні фінансові зони використовуються великими корпораціями як інструмент податкової оптимізації та легалізації капіталу. Найпоширеніші стратегії включають створення ланцюга дочірніх компаній у юрисдикціях з мінімальним податковим навантаженням. Прикладом є схема «Подвійний ірландський з голландським бутербродом», що дозволяє значно зменшити податкові зобов'язання через перекази роялті між філіями в різних країнах. Кластерний аналіз дозволяє ідентифікувати найпривабливіші юрисдикції для податкового планування, що включають Британські Віргінські острови, Кайманові острови та Люксембург. Застосування індексів податкового притулку (СТНІ) та фінансової секретності (FSI) дозволяє оцінити ризики, пов'язані з використанням цих зон. Таким чином, офшорні фінансові зони залишаються

актуальним інструментом для податкової оптимізації великих корпорацій попри міжнародні заходи боротьби з податковими зловживаннями.

5. Використання офшорів веде до істотних втрат державних бюджетів, оскільки частина прибутків компаній переміщується у зони з низьким оподаткуванням, що зменшує обсяги надходжень до бюджету й ускладнює фінансування соціальних програм. для країн походження капіталу. Щорічно глобальна економіка втрачає понад 427 млрд доларів США, з яких 245 млрд дол. США пов'язані з транснаціональними корпораціями, що переводять прибуток у зони з низьким оподаткуванням. Використання офшорних зон зменшує бюджетні надходження, що суттєво обмежує фінансування соціальних програм, зокрема охорони здоров'я. Країни з низьким доходом втрачають до 52% своїх витрат на охорону здоров'я через податкові ухилення. Це призводить до соціально-економічної нерівності та поглиблює дисбаланс у глобальному розподілі ресурсів.

6. Великі транснаціональні компанії часто застосовують офшорні юрисдикції для зменшення податкового навантаження та управління грошовими потоками, зокрема через побудову ланцюгів дочірніх структур у країнах з мінімальними податковими ставками. та легалізації капіталу. Найпоширеніші стратегії включають створення ланцюга дочірніх компаній у юрисдикціях з мінімальним податковим навантаженням. Прикладом є схема «Подвійний ірландський з голландським бутербродом», що дозволяє значно зменшити податкові зобов'язання через перекази роялті між філіями в різних країнах. Кластерний аналіз дозволяє ідентифікувати найпривабливіші юрисдикції для податкового планування, що включають Британські Віргінські острови, Кайманові острови та Люксембург. Застосування індексів податкового притулку (СТНІ) та фінансової секретності (FSI) дозволяє оцінити ризики, пов'язані з використанням цих зон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про включення держав до списку офшорних зон : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 р. № 143-р (станом на 27 травня 2020 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-p> (дата звернення: 13.04.2025).
2. Голіков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. 144 с.
3. Гордієнко В. П., Мартиненко В. О. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 154–160.
3. Гребенюк В. С. Особливості функціонування офшорних зон у світовій економіці. Кваліфікаційна бакалаврська робота. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2023. 76 с
4. Д'яконова І. І. Діяльність офшорних зон у міжнародних фінансових відносинах: значення та регулювання. Українська академія банківської справи НБУ. 2015. С. 1–7.
5. Железний І. В. Офшорні зони: сутність та вплив на економіку України. Економічний вісник. 2017. № 4. С. 112–118.
6. Заруба О. Д. Економічні аспекти функціонування офшорних зон у світовій економіці. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 22(62). С. 38–44.
7. Іванова М. В. Роль офшорних зон у світовій економіці: історія, сучасність, перспективи. Кваліфікаційна магістерська робота. Сумський державний університет. 2021. 75 с.
8. Карлін М. І., Івашко О. А. Інвестиційні офшори : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 292 с.

9. Кобзар Т. С. Погляд на значення офшорних зон у міжнародній практиці та в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 4. С. 161–163.
10. Колдова Є. О. Особливості правового регулювання офшорних зон в Україні та за кордоном. Young scientist. 2019. Т. 4, № 68. С. 375–380.
12. Кондрат І. Ю., Папірник С. Є. Офшорні фінансові центри: особливості функціонування та вплив на вітчизняну й світову економіку. Економіка та суспільство. 2022. № 37. С. 223–228.
13. Кухарик В., Фаримець В. Сучасний стан розвитку офшорного бізнесу у світі. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2020. С. 78–85.
14. Новинна стрічка Державної служби статистики України. URL : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2021/zd/inv_zd/pi_ak_ks_reg_kv/pi_ak_ks_reg_kv_u/arh_pi_ak_ksvr_u.html (дата звернення : 13.04.2025).
15. Сердак С. Е., Ситнік А. І. Аналіз впливу офшорних зон на економічну систему держави на прикладі України. Інфраструктура ринку. 2018. № 25. С. 52–57.
16. Товкун І. М. Правове регулювання діяльності офшорних компаній в умовах політики деофшоризації. Юрид. наук. електрон. журнал. 2019. № 3. С. 102–106.
17. Трансформація міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації : колективна монографія / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 347 с.
18. Шатілов І. М. Функціонування офшорних фінансових зон у глобальній економіці: ключові риси та виклики. XX наук.-практ. конф. молодих учених. 28.02.2025. С. 271–275.

19. Ahmed A., Jones C., Temouri Y. Використання офшорів міжнародними корпораціями та вплив на ПІІ в країнах, схильних до втечі капіталу. *Transnational corporations*. 2020. № 27. Р. 1–30.

20. Everything about the Panama Papers. *Panama Papers : Secrets of dirty money*. URL: <https://panamapapers.sueddeutsche.de/articles/56febff0a1bb8d3c3495adf4/> (accessed: 13.04.2025).

21. BEPS (Base Erosion and Profit Shifting): Основні дії. PwC. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/tax-policy-administration/beps.html> (accessed: 13.04.2025).

22. Berglez P., Gearing A. Panama and Paradise Papers: Global Fourth Estate Development. *Int. Journal of Communication*. 2018. Vol. 12. Р. 4573–4592.

23. Boston Consulting Group. Офіційний сайт. URL: <https://www.bcg.com/> (accessed: 13.04.2025).

24. Economists Without Borders. Глобальна платформа. URL: <https://missingprofits.world/> (accessed: 13.04.2025).

25. Erhart S. Оцінка Індексу податкового притулку: технічний звіт JRC. URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC121296/jrc121296_cthi_jrc_technical_report_erhart_2020_final_1.pdf (accessed: 13.04.2025).

26. Оновлення списку податкових гаваней ЄС. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/eu_list_update_22_02_2021_en.pdf (accessed: 13.04.2025).

27. FamilyWealthReport. Корпоративна аналітика. URL: <https://www.fwreport.com/article.php?id=187837#.YHWv1-gzZPZ> (accessed: 13.04.2025).

28. Fernandez J. F. Подвійна ірландська та голландська схема ухилення від податків. *Offshore Affairs*. URL: <https://www.offshoreaffairs.com/post/double-irish-dutch-sandwich-tax-avoidance-explained> (accessed: 13.04.2025).

29. Financial Secrecy Index – методологія обчислення, 2020. URL: <https://fsi.taxjustice.net/PDF/FSI-Methodology.pdf> (accessed: 13.04.2025).
32. World Bank Open Data. Foreign direct investment, net inflows. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2019&locations=VG&start=2006> (date of access: 13.04.2025).
34. UNCTAD. Global investment trends monitor. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/webdiaeia2016d2_en.pdf (accessed: 13.04.2025).
35. Gomez N. G. Історія та еволюція податкових гаваней. CORE. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153567831.pdf> (accessed: 13.04.2025).
36. Herman B. US Companies with the Most Cash Abroad. Axios. URL: <https://www.axios.com/the-us-companies-with-the-most-cash-parked-overseas-1513388347-50edfdb5-863f-48fa-a99b-2dc7f3985227.html> (accessed: 13.04.2025).
38. OECD. Jurisdictions in the Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters. URL: https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/Status_of_convention.pdf (accessed: 13.04.2025).
39. OECD BEPS Initiative. General Overview. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/about> (accessed: 13.04.2025).
40. Offshore Banking: Tax Haven History. URL: <https://historyandpolicy.org/policy-papers/papers/history-of-tax-havens/> (accessed: 13.04.2025).
41. Atton Consulting. Offshore Zones – Concepts, Cooperation, and Trends. URL: <https://atton-consulting.com/en/offshore-zones-current-trends> (accessed: 13.04.2025).
42. Ogle V. «Funk Money»: Tax Havens and Decolonization. Past & Present. 2020. No. 249. P. 213–249.
43. Pant A. Основи лінійної та поліноміальної регресії. Medium. URL: <https://towardsdatascience.com/introduction-to-linear-regression-and-polynomial-regression-f8adc96f31cb> (accessed: 22.04.2025).

44. ICIJ. Paradise Papers: Global Elite Exposed. URL: <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/> (accessed: 13.04.2025).
45. Tax Foundation. Sources of U.S. Tax Revenue. URL: <https://taxfoundation.org/publications/sources-of-us-tax-revenue> (accessed: 22.04.2025).
46. AIS CPA. Tax Avoidance by Numbers – Paradise Papers. URL: <https://www.ais-cpa.com/tax-avoidance-by-the-numbers-the-paradise-papers/> (accessed: 13.04.2025).
47. Corporate Finance Institute. Tax Haven – Company Benefits. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/other/what-is-tax-haven> (accessed: 13.04.2025).
48. Government.no. Tax Havens and Development. URL: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/nou-2009-19/id571718> (accessed: 22.04.2025).
49. World Economic Forum. \$200 Billion Lost to Tax Havens. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/02/how-do-corporate-tax-havens-work/> (accessed: 13.04.2025).
50. Oxfam. Tax Havens and Poverty Eradication. URL: <https://policy-practice.oxfam.org/resources/tax-havens-releasing-the-hidden-billions-for-poverty-eradication-114611/> (accessed: 13.04.2025).
51. Economic and Social Impact of Tax Havens. Current Problems of the Corporate Sector. 2020. No. 83. P. 1–8.
52. Knoema. Key Stats from the Panama Papers. URL: <https://knoema.ru/infographics/vutfzc/the-panama-papers-key-statistics> (accessed: 13.04.2025).
53. Tax Justice Network. The State of Tax Justice 2020: Tax Justice during the COVID-19 Pandemic. URL:

https://www.globaltaxjustice.org/sites/default/files/The_State_of_Tax_Justice_2020_ENGLISH.pdf (accessed: 13.04.2025).

54. Best Citizenships. Ranking of the 10 Most Popular Pure Tax Havens. URL: <https://best-citizenships.com/2020/07/08/top-10-pure-tax-havens/> (accessed: 13.04.2025).

55. Tax Justice Network. Understanding the "Axis of Tax Avoidance". URL: <https://www.taxjustice.net/faq/what-is-the-axis-of-tax-avoidance> (accessed: 13.04.2025).

56. BBC News. Why Offshore Tax Havens Are Still Common. URL: <https://www.bbc.com/news/business-33628020> (accessed: 13.04.2025).

57. World Bank Group. International Development and Poverty Reduction Portal. URL: <https://www.worldbank.org/en/home> (accessed: 22.04.2025).

58. YouControl. Аналітична система для перевірки компаній. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/> (дата звернення: 13.04.2025).

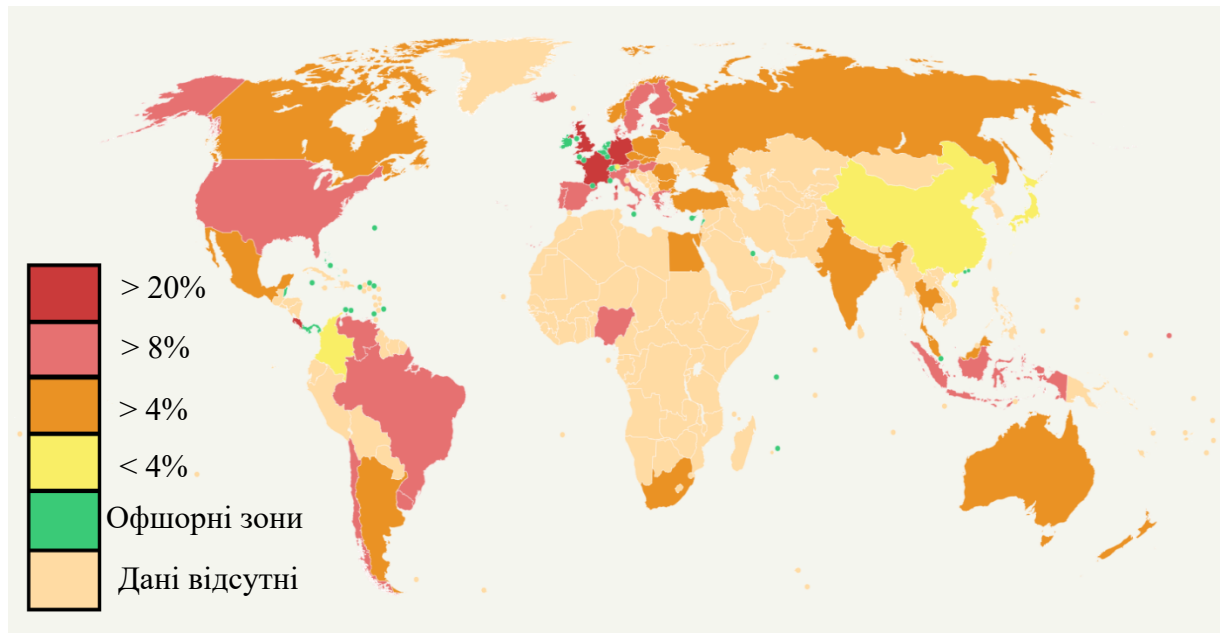

Рис. А.1. Втрачені чи залучені гроші країнами світу у відсотковому відношенні до сукупних надходжень від податку на прибуток підприємств) через офшорні фінансові зони у 2023 р.,
Джерело: складено автором за матеріалами [25]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Держави, віднесені до переліку офшорних зон відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 року № 143-р «Про віднесення держав до офшорних зон»

<i>Карибський регіон</i>	<i>Тихоокеанський регіон</i>
Ангілья	Вануату
Антигуа і Барбуда	Гуам
Аруба	Маршалські Острови
Багамські Острови	Науру
Барбадос	Ніуе
Бермудські Острови	Палау
Британські Віргінські Острови	Острови Кука
Віргінські Острови (США)	Американське Самоа
Гренада	Самоа
Кайманові Острови	Фіджі
Монтсеррат	<i>Центральна Америка</i>
Нідерландські Антильські Острови	Беліз
Пуерто-Ріко	Британські залежні території
Сент-Вінсент і Гренадіни	Острів Гернсі
Сент-Кітс і Невіс	Острів Джерсі
Сент-Люсія	Острів Мен
Співдружність Домініки	Острів Олдерні
Теркс і Кайкос	<i>Європа</i>
Тринідад і Тобаго	Андорра
<i>Африка</i>	Гібралтар
Ліберія	Монако
Намібія	<i>Південна Азія</i>
Сейшельські Острови	Мальдівська Республіка

Джерело: складено автором на основі матеріалів [1]

Додаток В

Таблиця В.1

Аналіз офшорів з урахуванням фіскальних параметрів і соціально-економічних індикаторів

	Податкова ставка, %	Податок на прибуток, %	СТНІ	FCI	Рівень інфляції, %	ВВП, млрд дол. США	ППІ, млрд дол. США	Індекс легкості ведення бізнесу
Британські Віргінські острови	0	0	2854	619,14	1,1	1027	44,24438	83,5
Кайманові острови	0	0	2653	1575,19	3,4	5,51736	34,69	83,5
Бермудські острови	0	0	2508	289,07	-0,2	7,5	0,94176	83,5
Нідерланди	25	49,5	2454	682,2	2,67	907,05	84,216	76,1
Швейцарія	18	40	2261	1402,1	-0,8	703,08	105,46562	76,6
Люксембург	24,94	42	1815	849,36	2	71,1	25,93	69,6
Джерсі	0	20	1724	466,81	1,3	5569	57,99	83,5
Сінгапур	17	22	1714	1022,12	0,7	105,47	105,466	86,2
ОАЕ	0	0	1665	605,2	-1,86	421,14	35,69	80,9
Кіпр	12,5	35	1379	383,38	-0,6	24,94894	24,248	73,4
Острів Мен	0	20	850	258,34	2,3	7,492	13,79	83,5

Джерело: складено автором на основі матеріалів [24; 31; 54; 57]